

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

XI priores dies complectens

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1863

Vita Ex Metaphraste, Auctore Anonymo Coætaneo, cum MS. Græco
biblioth. Vaticanæ collata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72708)

montiatis, subdit: Hæc dicentes, descenderunt. Iterumque Abbas Theodosius ad populum conversus, magna cum voce sic effatus est: Qui, inquit, quatuor Synoda non suscipit, sicut et quatuor Evangelia, sit anathema. His ita peractis, Dux multitudinem monachorum valde pavescens fugit in Caesaream. Consul autem (Zacharias, nepos Imperatoris) multis juramentis se constringens ita ad venerandos Patres locutus est, dicens: Quia veni huc, non ut consentire Severo velim, sed ut vestram promereri possim societatem. Hoc dicto obtulit centum libras auri sanctæ Resurrectioni, sanctoque Calvarie centum, et sanctæ Cruci centum. Insuper autem et centum venerabili Theodosio, sanctoque Patri nostro Sabæ alias auri libras centum, ad distribuendum his qui per regionem erant monachis, dedit. Imperator autem Anastasius dum audisset quæ facta fuerant Hierosolymis, cogitavit et consilium inivit, ut Archiepiscopum Joannem, et Theodosium, Sabamque exilio condemnaret.

27 Demum utriusque amicitiam et monasteriorum propinquitatem indicant variè ab uno ad aliud transmissi monachi. Ita quidam, Jacobus nomine, ob sui ex præpostero zelo castrationem a Saba e monasterio expulsus, S. Theodosio intercedente receptus est, ad quem cum jussus fuisset descendere, eumque salutasset, pie obdormivit. Aphrodisium etiam quemdam a S. Theodosio, quod mulam pugno interemisisset, expulsus, in monasterium suum excepit S. Sabas, eique concessit ante mortem descendere ad S. Theodosium, ut ab eo remissionem consequeretur. Ad hæc S. Sabas, cum ex suis monachis duos, qui in Turre monasteriorum ab Eudocia Imperatrice edificata habitabant, in Nestorianam hæresim prolapsos intelligeret, eis locum in conventu S. Theodosii impetrat, et quem Turris curationi præficeret, Joannem Byzantinum, moribus et doctrina excellentem.

Magna utriusque cenobii inter se communicatio.

VITA EX METAPHRASTE,

AUCTORE ANONYMO COÆTANEO,
cum ms. Græco biblioth. Vaticanæ collata.

CAPUT I.

S. Theodosii ortus, educatio, peregrinatio ad S. Simeonem Stylitam.

Nomen Cœnobiarchæ.

Inter tempora quidem ver est jucundissimum, inter stellas autem sol est pulcherrimus: inter vitas autem optima quoque est vita magni Theodosii. Theodosii, inquam, qui nomen non solum esse nomen ostendit, sed id ad rerum perduxit veritatem: ut qui vere conspectus sit hominibus Θεωδῶς ὁ Θεός, id est, donum Dei, et universæ vitæ, quæ virtutis amore tenetur, exemplar commune: qua quidem de causa eum justius fuerit nuncupare Cœnobiarcham, quam quod cenobio præfuerit. Nam hoc quidem est magis ejus proprium; alterum vero, multorum quoque aliorum: et hoc quidem ostendit imperii beatitudinem, sicut re vera fuit; alterum autem finem habet incertum, et nondum manifestum eventum. Is autem quisnam fuerit ab initio, et ex quibusnam ortus sit parentibus, et quemadmodum ad spiritualia aggressus sit certamina, prius oportet persequi: deinde vero dicere de ejus monasterio, quod ab omni lingua communiter decantatur, et de aliis rebus illius dicere pro viribus, nec aures gravando immoderata oratione, neque rursus nimia brevitate in iis quæ sunt opportuna, dando damnum egregiis animis.

a patria, parentes.

2 Beatum Theodosium tulit quidam vicus, nomine a Magariassus, situs in regione Cappadocum: qui tunc quidem erat multis ignotus et obscurus; nunc autem fere omnibus propter ipsum cognitus. Oportebat enim eum esse potius causam splendoris patriæ et parentibus, quam illa vitæ Theodosii decus afferre et gloriam. Erant autem ei parentes et vero Dei cultu religiosi, moribusque pii et Deo grati: qui vel ex

ipsis nominibus bonam vitam et mores ingenue optime significabant. Vocabatur enim pater quidem Proæresius, Eulogia autem, quæ eum genuerat. Quæ quidem postea quoque vitam amplexa monasticam, ut quæ boni hujus instituti occasionem invenisset ex bona vita filii carissimi, eum patrem habuit spiritualem, cujus ipsa fuerat mater secundum carnem: pro carnali generationi recte accipiens spiritualem regenerationem. Et si difficile est filio, dignas gratias referre parentibus, qui ut sit sunt auctores; cur non hic quoque est superior, qui fuit causa matri, ut bene esset?

AUCTORE ANONYMO. Mater ejus ex eo fit monacha.

3 Ex his ergo ille ortus, generosa et beata planta, pie ac religiose nutritur et augetur, simul in corporea et spiritali ætate, et quomodo omnino oportebat eum, qui ex talibus quidem esset natus, et talis quoque esset evasurus. Cum autem eam jam attingeret ætatem, quæ providet et discernit, statim ostendit, ad quænam esset ejus propensus animus, non amans pecunias, non corpora, quæ quidem sunt exultationes et germina non generosæ et non recte eductæ juventutis; tamquam equini pulli qui fræno minime assuevit, et terræ, cui non obtigere manus et labores agricolæ: sed vitæ philosophicæ amorem parturiens, et loca sancta videre cupiens, in quibus omnium opifex et Deus, toti mundo salutare sustinuit passiones, has ipsas Christi utique reveritus passiones; si illas ipse tam parvi faceret, ut propter corporis laborem cedens otio ac socordie, ad sancta illa loca non veniret: præterea autem volens etiam accipere solitudinem, adjutricem egregiam ad philosophiam, et amplecti vitam plane solitariam et quietam. Non enim cupiebat nomen, quod eam, quæ est in rebus, mentitur veritatem. Quænam autem fuerit ei occasio hujus peregrinationis, vult jam persequi oratio.

A puero quibus deditur fuerit.

Statuit visere loca sancta.

4 Dexter erat ad divinas legendas Scripturas præclarus Theodosius, si ullus alius. Libenter enim audiebatur, non solum quod hac in re pulchre esset eruditus; sed etiam, quod acre injiceret omnibus desiderium, et ex morum moderatione et verecundia, qua nihil aliud magis decet juvenes. Propterea ergo ei mandatum fuerat, ut sacros libros legeret populo. Quos quidem concinne et diligenter legens, cum aliquando quidem Deum Abrahamo præcipientem audiret, ut exiret e terra et cognatione; aliquando autem et patriæ derelictionem, et domus et parentum et fratrum, quæ sit propter ipsum, ut sacra loquuntur Evangelia, iis qui sic fecerunt, esse causam vitæ æternæ; hæc legens, et ea quæ sunt his similia, et in mentis sinus immittens, ita ut par erat, accendebatur animo, et sequendi Christum magno tenebatur desiderio, per viam angustam et asperam. Cumque has assidue versaret animo cogitationes, preces fundit, quæ vitæ pulcherrimæ fuere præcimum: Deduc me Domine, dicens, in via tua, et ambulabo in veritate tua. Deinde diligenti studio inivit viam, qua ducit Hierosolyma, illo quidem tempore, quo b Marcianus Imperator erat in vitæ occasu; c Chalcedonensis autem Synodus (eam autem esse quartam et sanctam cognoscimus) congregabatur adversus d Nestorium et alios hæreticos.

Lectoris fungitur officio.

Genes. 12. 1.

Math. 19. 20.

It Hierosolymam.

b c d

e Simeonem Stylitem in-visit.

3 Cum autem jam venisset Antiochiam omni ex parte bonus Theodosius, non statuit oportere eam transire, nisi ad insignem e Simeonem, Simeonem, inquam, Stylitem, id est, in columna stantem, prius veniret, et ejus vultum contemplaretur, et sermones audiret, et ex his veluti viæ solatium caperet, orationisque et benedictionis ejus esset particeps, quæ simul et virtutis viam, quam habebat in animo, et eam, quæ cernebatur, levem facilemque redderet. Cum ad eum autem abiret, statim non contemnendum nec leve signum accipit illius apud Deum fiduciæ et familiaritatis, priusquam ad sacram accederet columnam et vocem emitteret, ipse desuper illum audiens

ACTORE
ANONYMO.
Simeon illi
futura prædicit.

diens clamantem, et ipsum nominatim vocantem. Vox autem ita habebat: Bene venisti homo Dei Theodosi. Ille autem obstupefactus, et ei genu inclinavit, et vultum humi prosternit, gloriosiore appellacionem specie humiliore respondens. Deinde ad ipsum lætus ascendit, cum ille jussisset, et amplectentem est complexus; hoc quoque magni faciens, membra attingere venerabilia, et illius complexum suscipiens tamquam divinum aliquod signaculum, confirmans ei gressus ad virtutem. Ille autem ei omnia divinissime prædixit, et qualemnam sit hujus viæ finem inventurus, et cuiam sit gregi postea præfaturus, et quod multas pecudes ratione præditas abrepturus sit a lupo, qui pereipitur intelligentia; et alia, quæ paulo post finem singula accepere, quæ etiam per unumquodque tempus procedens dicit orato.

a In ms. exemplari Græco *περὶ τῆς αἰῶνος*; aliter *Menava*, Anthologion et Menologium, citata in prolegomenis n. 2, 3 et 15.

b Caput Marcianus imperare an. Ch. 450, obiit exiunte Januario anni 457.

c Capta est 8 Octob. absoluta post 13 sessiones 1 Novemb. ann. Christ. 431.

d Ita etiam Græcum ms. *Νεστίχοι*, improprie. Dammati in ea sunt Eutyeches Constantinopolitanus Archimandrita, qui naturarum in Christo discrimen tollebat, ejusque futor Dioscorus Patriarcha Alexandrinus. Nestorius vero sub Theodosio juniore ann. Chr. 431, in Synodo Ephesina Œcumenica 3 damnatus, quod Christum assereret duplici constare persona, ac B. Mariam hanc esse *θεοτόκον*.

e De eo fuse actum 9 Januarii, ubi in vita ex *Metaphraste* n. 39, hæc eadem narrantur.

CAPUT VII.

Hierosolymis habitatio. Secensus.

Visitat reverenter sanctam civitatem.

a
Cœnobiticam vitam ad tempus præfert solitariæ.

His ergo adhuc magis animo confirmatus, cum preces admirabilis Simeonis tamquam duces quasdam et custodes accepisset, alacrius quam prius iter persequeretur, et pervenit ad sanctam civitatem, cum a Juvenali tunc esset commissus Archiepiscopus Hierosolymorum. Cum autem totum illum divinum locum obiisset, et sancta sancte adorasset, apud se in animo versabat, quomodo inciperet philosophari, et utrum ex duobus vitæ institutis eligeret; idne, quod est plane solitariæ, et quod non habet aliquam cum ullo consuetudinem; an quod agitur cum aliis piis, et qui eundem scopum persequuntur. Ceterum separatim silere, et quietem agere, non probavit in præsentia, id nequaquam tutum esse iudicans ei, qui nondum esset expertus per se luctari cum spiritibus nequitiae. Si enim ex iis qui in mundo militant, nemo, inquit, est tam invicta audacia, et tam insigni stultitia, ut si sit plane rudis et in re militari omnino inexercitatus, a linea in medios statim hostes irruat; quomodo ego, cui manus non sunt eruditæ ad prælium, nec digiti ad bellum, neque superna sum accinctus potentia; idque cum sit conflictus longe periculosior et incertior, adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi principes tenebrarum hujus sæculi, adversus spiritualia nequitiae, possem in acie consistere? Restat ergo, ut postquam ego a sanctis Patribus didicero, qui se in his prius recte exercuerunt, et satis ab eis fuero institutus ad decertandum contra hostes, qui percipiuntur intelligentia, deinde in tempore percipiam fructus, qui colliguntur ex quiete et silentio.

b
Longino se tradit in discipulnam in Turre David. 1. Reg. 18. 1.

7 Hæc cum sapientissime cogitasset (erat enim ei inter alia perfecta quoque intelligentia) statim se convertit ad eos querendos, qui bonum cum labore meditantur: ut qui sciret, quod patiendi tutius docetur et dicitur. b Longino itaque beato seni, qui erat excellentissimus Patrum sui temporis, seipsum tradit: undique cum eo et degit et habitat, illius moribus admodum delectatus, et ideo totus ei veluti inhaerens, et ut dicam cum divino Davide, anima post eum agglutinatus. Nam cum quo quis versari delectatur, talis etiam esse creditur: et id pulchre dicitur ab antiquis. Admirabilis autem hic Longinus se in quadam domuncula c turris divini David (hoc enim perhibet longi temporis traditio) incluse-

c

rat, et illic dulce mel virtutis laboriose conficiebat.

8 Apud quem cum omnes sensus sui Theodosius, ita ut oportebat, exercuisset, et in iis quæ sunt expetenda et fugienda, discernendis summe elaborasset, in Veterem sedem (eum enim locum ita vocant: est autem in via publica, quæ tendit versus Bethleem) commigrat, invitus quidem, sed cedens paternæ voluntati, cui potius, quam sibi ipsi morem gerebat. Quænam autem fuit causa migrationis? Mulier quædam admodum pia et honesta, nomine Icelia, dives facultatibus, sed virtute ditior. Ea cum aliquo quidem prius cohabitavit; postea autem Christi sit ministra propter pietatem. Etenim templum quoque quod illic est, dicitur possessio omnium Domine et Deiparæ. Cum ea ergo tunc seni magnopere supplicasset, ut in templo, quæ ipsa condiderat, collocaret Theodosium; ille quidem parat invidus: persuadet autem multo magis nolenti Theodosio, ut admittat translationem. Cui enim jucundum erat simul habitare, consequens est, ut ei quoque molesta fuerit separatio: maxime cum B. Theodosius mallet parere, quam imperare, sicut declaravit oratio.

9 Cum itaque persuasus et translatus esset, et divinum illud templum habitasset, ejus deinde fama ad omnes pervadente (solet enim virtus non minus eum, qui eam possidet, conspicuum reddere, quam eum, qui eam fert, lucerna) non ferens illic versari diutius, transit in hunc sacrum montem et hanc d speluncam: ex qua facit ille unam solam eam, quæ est ad Deum, transitionem, illic relicto corpore. Tribus autem de causis pie fit ejus in montem translatio. Primum quidem, ut præfecturam tamquam magnum aliquod onus fingeret, quam illi erant imposituri Patres, vel potius ejus virtus eximia. Secundo, ut loci quoque translationem, ad excelsioris vitæ institutum translationem efficeret, solitudinem ab hominum convicta secretam multiplices virtutis fructus producere arbitrans. Tertio autem, quod non a se, sed a Deo motus fuerit, ut isthic ei Christi phalanx ducenda committeretur, ubi tot militum, vel potius spiritualium Procerum millia, erant communi Domino oblaturus. Sic ergo pia mente commotus, accedit ad verticem montis, et in hac spelunca perpetuo habitat, quæ etiam hucusque ejus sacris dives est reliquiis.

10 Quædam autem fama ab alto a Patribus tradita, ad nos usque pervenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethleem venerunt ab Oriente, cum Deo, qui ex superna specula in Occidentem hujus mundi venerat, aurum, thus et myrrham pie admodum obtulissent, deinde ab Angelo responsum accepissent, ne eandem viam rursus inirent, sed per aliam potius redirent in suam regionem: Hos, inquam, dicit e Magos in hac spelunca in reditu fuisse diversatos: cumque hic noctu dormissent, mane ingressos esse viam, quæ ducebat in patriam. Et tale quidem id est, quod dicitur, et fortasse eam nulla labefacta improbabilitas. Nam primum quidem, cum statuissent ingredi iter per Hierosolyma, non est admodum facile, ut ii alia ex Bethleem domum reverterentur. Sicut etiam nunc videmus eos, qui a Bethleem, vel ab ea quæ est circumcirca regione, transeunt, per hanc proficisci.

11 Præterea autem multa ex iis, quæ olim quidem facta sunt, sita autem non sunt in divina Scriptura, sola scriptis non mandata traditio, efficit ut in hodiernum usque diem pro certis habeantur. Qualia sunt ea, quæ dicuntur de loco cranii, quæ sunt, inquam, tractata a magno f Basilio. Ille enim dicit in quadam sua oratione, (oportet enim ea tamquam condimentum aliquod addere orationi) non scriptam nobis exponens traditionem, Adam, inquit, primus noster parens in hoc, qui nunc dicitur cranii, loco dicitur esse sepultus: ubi meus quoque Christus pro nobis crucem et mortem suscepit, propter eam, quæ verbis explicari non potest, benignitatem. Et hæc quidem sic.

Migrat postulantem Iceliam, ad templum Deiparæ.

d
Discedit in speluncam.

In ea olim 3 Reges pernoctasse perhibentur.

f
Traditio de loco sepulture Adami.

a

a Juvenalis Episcopus ordinatur mortuo Prabhio an. Chr. 429 interfu' Synodis Œcumenicis Ephesinæ & Chalcedonensi : moritur an. 437.

b Longinus quidam anno Christ. 469 a S. Euthymio præfectus monasterio inferiori non procul a Laura S. Euthymii; de quo in hujus, et S. Sabæ vitis agitur. Græci in Menæis xvii Novemb. referunt pium S. Longini obitum, quod forte de altertro intelligendum.

c Eam exhibet Adrichomius in topographia et descriptione urbis Hierosolymitana. Willermus Tyrus lib. 9, de bello terræ sanctæ cap. 3, refert in arce et turri Davidis omne urbis munitum fuisse, cum a Christianis reciperetur.

d De hac spelunca et loco fuse actum in prolegomenis, § 4. e Eadem referuntur in Elogio Joannis Moschi supra relato in prolegomenis. Didicerant, inquit Barradius noster tomo 1, in comment. in Concordiam Evangelicam, speculam palatiis antepone, cum Christum in spelunca natum conspexissent.

f Basilus in cap. 5 Esaiæ : Obtinuit fama quedam in Ecclesia memoriam conservans, non quidem scripto proditam, quæ et talis est: quod prima utique Judæa hominem habebat incolam, nimirum Adam, simul atque excidit deliciis paradisi, in hac terra collocatum, ad mitigandam jacturam bonorum quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit, qui et illie eam, cui addictus erat, sententiam condemnationis plene est executus. Itaque insolens esse ac novum videbatur illius ætatis hominibus spectaculum, os capitis defluente carne nudum. At illi recedentes eranium, loco illi nomen indidere Κελυβος, id est, Calvariam. Probabili ratione potuit Noe non ignorasse sepulchrum principis hujus, et mortalium omnium primigenii : siquidem hac de re fama a diluvio mox per orbem propagata est ab ipso, et dimanavit, eoque Dominus excussa origine humane mortis, in loco qui Κελυβος dicitur, id est, Calvaria, passus est, ut quo in loco corruptio, sive mors hominum initium accepit, illic vita regni suum sumeret exordium; Hæc Basilus. Idem sentiunt Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Epiphanius, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, alique, quos refert Salmasius noster tomo 1 Annal. Eccl. veteris testamenti anno mundi 930, num. 7, et seqq.

Locus Calvarie unde dictus.

CAPUT III.

Exercitatio virtutum in spelunca.

Sapiens autem Theodosius cum fuisset in hoc loco, et semper cuperet excelsiora, divino Apostolo sibi veluti exemplari proposito, evasit illius imitator, omnia quidem sacra amans mandata similiter, præcipue autem captus amore divinæ dilectionis. Ejus enim suavi jaculo sic erat illius sanciatâ anima, et ita ejus insolubilibus adstringebatur vinculis, ut excelsum illud et divinum præceptum : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, re ipsa ab eo impleretur: quod quidem non aliter fieri potuerit, nisi omnes naturales animæ facultates ad nihil aliud, quod adsit, contendant, nisi ad solum Creatoris desiderium. Has, inquam, intelligeres animæ operationes, ut musicæ peritus, pius Theodosius concinne et numerose movens ad ea, quæ oportet, et quando, et quantum oportet, et ut par est, unanquamque conjungens, omnium harmoniarum numerosissimam et jucundissimam effecit suæ vitæ temperaturam; unum solum scopum sibi proponens, ut ex Deo a se omnia fierent, et nihil ab eo dissentiret et discreparet.

Amor ejus in Deum.

Math. 22. 37.

a Varia virtutum exercitia.

13 Quis enim in iis, quæ pro Deo suscipiuntur, periculis æque excelsi et fortis animi visus est atque ille, qui neque vincebatur a minis potentiorum, neque illiciebatur inducebaturve blanditiis, quando de Deo fortasse, sed non ex Deo, erat quod jubebatur? sed de ea re quidem differatur oratio. Quis autem ita novit discernere cordis cogitationes, et accurate eas examinare, et maligni nosse artes, a dextræ subrepentes, sicut ille? Quis sic animo moderari, spiritum conterere, omnem intelligentiam et altitudinem deprimere, quæ extollitur adversus Dei cognitionem? et ut breviter dicam, quomodo qui res illius imitetur, quas ne digne quidem laudare possit? jejunii constantiam, vigilandi perseverantiam, orandi assiduitatem, pulchrum psalmodiæ ordinem, oculorum in lacrymas innatam profusionem, ut prius spes esset sisti perennia fluviorum fluentia, quam fontes illius lacrymarum; per totas noctes stationem; occulta lora, quibus, eo quod in somnum diffunderet et resolveretur, cum inguinis dolore suffulciebatur; humilitatem spiritus, mansuetudinem, animum ut plurimum cogita-

bundum et attentum, acre ingenium, et quod admodum facile recta ad cælos usque volabat? Hæc optare quidem possunt etiam alii; sunt autem ad imitandum omnino difficilia.

AUCTORE ANONYMO.

14 Quis ventri ita imperavit, aut eum abstinentiæ legibus magis habuit obedientem? Qui eo utebatur non secus ac ancilla, cibum sumente quando ipse juberet; sumente, inquam cibum, non quantum ipse vellet, sed quantum sufficeret ad continendum vinculum naturalis conjunctionis. Alimentum autem erat fructus palmæ, aut paucæ siliquæ, aut legumen ali-quod aqua madefactum, aut etiam quæ ex agrestibus herbis erant esui apte. Quod si horum quoque, quæ dicta sunt, erat penuria propter summam solitudinis inopiam, ossa dactylorum madefacta, erant illi lautum et splendidum nutrimentum propter necessitatem, et famis scitum solatium. Perpetuis autem triginta annis nihil gustavit penitus. Sed etsi ita parce et stricte se gerebat in iis, quæ pertinebant ad usum corporis, non ita tamen se habebat in iis, quæ pertinebant ad animam: sed illam contraabunde et copiose noctu diuque alebat: ut qui in lege Domini quotidie meditaretur, et sacris oraculis quotidie rigaretur. Quo factum est, ut visus sit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, et fructum dedit in tempore jucundissimum et copiosissimum. Atque corporis quidem in juventute ad libidines incitationem sic pulchre effectit conquirere. Hanc autem abstinentiæ legem non statuit simul abjicere cum flore juventutis, neque eam repulit tamquam adhuc inutilem et minime necessariam; sed conservavit usque ad profundissimam senectutem, augens, et non remittens: et non secus ac quemdam socium navigationis, qui una navigavit in hyeme et tempestate, multorumque laborum et ærumnarum fuit particeps; cum jam fuerit in portu, erubescens amandare.

Abstinentia, victusque asperitas.

a Græce τήνας εἶδεναι τῶν πατηρῶν διὰ τῶν δεξιῶν κλεισμένας, Lippomanus, maligni nosse artes, quæ suffurantur per dexterâs.

CAPUT IV.

Accessus Discipulorum. Pius Basilii obitus.

Amplectebatur itaque labores, sicut alii voluptates: remissiones autem et delicias repellebat ut hostes, cum longa consuetudo ei talem impressisset habitum. His non secus ac stella jucundissima, splendidissime ac pulcherrime micans radiis, jam etiam procul apparebat. Nam civitatem quoque sitam supra montem, est celari difficile. Ergo nec latuit, etiamsi illud ipsum perpetuo fugeret. Cum non lateret autem, consentaneum erat omnino, ut boni et honesti studiosas animas ad se traheret, non secus ac magnes ferrum, aut potius ut bonas quasdam apes, jucundum illud mel virtutis. Ad illum itaque jam ventitabant quidam ex iis, qui erant amatores virtutis, et malebant cum eo incolere solitudinem, quam cum Imperatoribus præclaras civitates. Qui vim afferentes, vix quidem, sed tamen persuadent, ne sua solum consideraret, sed ea etiam, quæ sunt proximorum: et ejus, quæ est ex Deo, vitæ eum accipiunt veluti pædotribam. Et tunc quidem sex vel septem numero erant chorus qui erat circa ipsum.

Conveniunt ad illum discipuli.

16 Cum autem sciret ille magnus, iis qui ex Deo vivere elegerint, nihil æque conducere ad parandam virtutem et ad partam conservandam, ac mortis memoriam, quæ etiam vera philosophia et dicitur et creditur: quid facit? Sepulchrum jam construere his suis jubet discipulis: simul quidem ut ejus esset monumentum finis, sicut etiam vocatur, et sic eos magis excitaret ad decertandum, et diligentius stimularet ad virtutem; et simul etiam et mortuos acciperet; quin etiam ille ex futuris aliquid prævidens et præsciens; jam enim hæc charismata et gradus attigerat, in luce gratiæ lucem videns. Quid autem erat

Jubet eos sibi sepulchrum ædificare.

AUCTORE
ANONYMO.

erat quod præsignabat, jam declarare aggreditur oratio. Paratum enim erat sepulchrum, et adstabat quidem ipse desuper; discipuli autem ipsum circumstabant. Ille autem acuto mentis oculo intuens id, quod erat eventurum, sic lepide dicit, eos adspiciens: Sepulchrum quidem est paratum, quisnam autem ex vobis est encænâ ejus celebraturus? Et ille quidem sic, lepide et urbanæ orationi miscens seria: solebat enim ipse quoque inter alia tempus nosse, austeritatemque et tristitiam gratia moderata solvere.

Basilio vivo
funt tertiana,
novena,
et quadragenâ,
ut de-
functo:

17 Quidam autem Basilius, dignitate quidem Sacerdos, propter rerum autem bonarum desiderium, expressos aperte servans pater nos characteres; et eum qui ipsum genuerat spiritaliter, non minus referens similitudine virtutis, quam carnales patres ii qui ex illis nati sunt, et alioqui sciens questionem non frustra esse propositam a magistro, primus arripens sermonem, erat prompto et alacri animo ad mortem eligendam, tamquam rem non repudiandam, sed valde utilem et conducibilem. Protinus ergo genibus flexis, cum se humi projecisset: Benedic mihi, inquit, Pater. Ego autem, inquit, hujus sepulchri primus celebrabo encænâ. Hic ergo petiit, ille vero dedit. Et ipsum quidem habuit sepulchrum. Jubet autem Pater omnia ipsi fieri, quæ lex vult fieri mortuis; tertianas, inquam, et novenas, et consequenter etiam quadragenas. Cum autem jam finem acciperent quadragenæ, (o quomodo explicaverit oratio id, quod est valde quidem verum, sed est valde creditu difficile, propterea quod modum exuperat!) Basilius neque a febre arreptus, nec capitis dolore vexatus, nec ullum dolorem sentiens in ulla parte corporis, tamquam molli quodam et suavi somno sopitus, excessit ad Dominum: premium virtutis, et illic migrandi promptitudinis. Quod quidem aperte significavit eum eorum, quæ hic sunt, nequaquam afflicti voluptate: ut qui primus ut ante Deum sisteretur, et primus coronaretur elegerit; adeo ut ipse hac in re laudem magistri superaverit: nisi forte nimis videatur curiosum id, quod dictum est; siquidem magna res est, Dei faciem placidam ac benignam intueri.

Mortuus is ab-
sque dolore:

mortuus 40
dies cum vi-
vis psallit.

18 His sic perfectis, miraculo miraculum successit. Quadraginta enim deinceps dies, in canticis vesperinis inter sacrum chorum discipulorum hic divinus quoque stans Basilius, et una cantans videbatur et audiebatur a magno Theodosio. Et ex aliis quidem nullus alius, aut vocem audiebat, aut illius formam cernebat. Solus autem quidam Aetius, (qui ipse quoque magistri sequebatur vestigia, et volebat esse discipulus Theodosii non ex eo solum, quod res illius et sciret, et narraret, sed eum etiam imitaretur) ipsum quidem videre non poterat, sed vocem audiebat. Rogavit autem magistrum, an ipse mortui quoque vocem audiret. Ille vero dixit se et videre et audire: et, si vellet, se ei esse ostensurum eo tempore, quo apparuerit. Atque nox quidem successit, et peragebatur conventus, et homo Dei rursus plane videbatur Basilius cum iis, qui stabant et canebant, simul stantem et canentem, eumque digito ostendens Aetio, preces quoque addidit: Aperi Domine, dicens, hujus quoque oculos, et videat hoc quoque magnum tuorum operum mysterium. Cum is autem statim vidisset et agnovisset, atque etiam accurrisset, et præ desiderio eum complecti voluisset, Basilius non solum apprehendi non potuit, sed etiam evanuit, cum dixisset aliis audientibus, Salvi estote, o Patres et Fratres, salvi estote: me autem de cetero non videbitis amplius. Quamobrem id quod a Christo dictum fuit in Evangeliiis: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, ostendit id quod factum fuit, esse verissimum et fide dignissimum.

Videt eum
Theodosius et
Aetio ostendit.

Joan. 11. 25.

CAPUT V.

Annona ei divinitus submissa.

Hoc fuit primum testimonium virtutis Theodosii. Secundum autem mea jam vult persequi oratio, quod priori nullo modo est inferius. Dies erat festus, et festorum omnium primus et præcipuus, ipsum, inquam, Pascha, mei Christi, vel mea potius resurrectio et reformatio. Sacræ autem noctis aderat quidem vespera: iis autem, qui ad eum ventitabant, nihil erat eorum, quæ sunt ad vescendum necessarias non panis, non oleum, non aliquid aliud erat ex iis, quæ sunt esculenta. Atque chorus quidem discipulorum ægre ferebat, ut est verisimile, qui jam erant numero duodecim: ægre ferebant autem non pro se tantum, sed quod cum jam non adesset panis, qui offerretur ad sacrificium, erat eis futurum Pascha absque sacrificio, et absque corpore Christi dies festus celebrandus. Circumsistentes itaque adversus magistrum murmurabant, cum causam rationi consentaneam veluti ex re cepissent. Ille vero cum tantum dixisset, Parari oportet sacram mensam; reliquorum autem, inquit, nihil ulli curæ sit. Nam qui olim tot Israelis millia in solitudine, deinde etiam non parvam multitudinem aluit ad satietatem, hic ipse nostri quoque curam gerit, nec est viribus imbecillior, nec ad providendum debilior. Hæc ille quidem dixit: sed quemadmodum ejus verba effectum sint quam primum consecuta, nec spe fraudaverint discipulos, jamjam dicit oratio.

In Paschate
desunt panes
ad sacrificium,
aliaque
alimenta:

20 Quomodo enim olim ovis in vepribus a Sabec adfuit, Abrahæ parata ad holoocaustum: ita etiam huic quoque Beato, sole jam terram relinquire, accedit quidam par mulorum dicens, per quo afferebatur sarcina variorum alimentorum, convenientium hominibus, qui se exercent: et nec aberat quidem ipse sacræ mensæ, qui videtur et intelligentia percipitur, panis, sed erat una cum aliis. Propter quod magis lætati sunt Theodosii discipuli, Christi cultores. Et hoc quidem donum, fuit donum illius precum, quod non ex cælo pluerat, ut prius manna; sed ex terra scaturierat nutibus cælestibus, et aluit non solum sensibiliter, sed etiam spiritaliter, quod ad panem quidem attinet, qui fuit oblatu sanctificationibus. Sic ergo cum simul terrestribus bonis et cælestibus se jucunde satiassent, qui apud ipsum erant, usque ad sanctam Pentecosten, paulatim dicebant, qualis esset illorum Doctor. Et hoc quidem ita se habuit.

insperato affe-
runtur
S. Theodosio.

21 Quod autem consequitur, illius dico esse fratrum, et similis fidei et spei fœtum germanissimum. Vir quidam cujus erant magnæ opes, bonis autem operibus laudem assequi statuerat, suas facultates distribuebat in benedictionibus, et pecuniæ materiam efficiebat animæ salutarem. Is, inquam, cum omnibus aliis, et præcipue iis, qui vivebant ex Christo, et se a mundo removerere, ad Deum autem prope accedere recte cogitabant, dextera apparisset jucundissima, ut divina dicit Scriptura; aut rursus, ut cum Scriptura magis dicam, hortus ejus non conclusus, et fons conspectus esset non signatus; solis Theodosii discipulis, per oblivionem aut ignorationem non impertiit beneficentiam; aut forte etiam Deo in his Sanctum probante aut glorificante. Atque discipuli quidem accedentes, ei exhibebant molestiam, ut et se et illos manifestos redderet divisoni, et magno studio instabant: neque enim se habere, quo deinceps alantur, qui paucas quidem habebant siliquas, et cum eæ nonnumquam deficerent, ea quæ restabant ossa coquebant, ut jam dictum est, et eis utebantur ad famis solatium. Sic ergo illi hominem, qui semper latere studuerat, manifestum fieri cogeant propter pusillum suum et abjectum animum: et eum, qui ad Deum oculos convertere consueverat, urgebant, ut turpiter

Inopiam suorum
viro locupletii et be-
neficio indi-
care reuuit.
Cant. 4. 12.

turpiter manus porrigeret hominibus, relicta manu, quæ est aperta, et implet omne animal benedictione, ut qui eam esse angustam vel parcam ac sordidam judicasset in presentia. Atque illi quidem erant tristes. Is vero eos sensim admonens : Quis, aiebat, ex iis qui in Deo confisi sunt, omnino est derelictus? At quis, qui ipsum ad finem usque sustinuit, non accipit consolationem? Qui inebriat omnem sitientem animam. Hæc nobiscum dicat divinus Hieremias : Et omnem esurientem implet animam. Qui præparat corvis cibum, et pullis corvorum; ut Job quoque et divinum David introducam simul loquentes. Cognoscamus quantum interest inter humanum studium et divinam providentiam, quæ pertingit usque ad extrema : et sciemus, quemadmodum iis etiam, quæ propter Christum lubenter reliquimus, divina rursus providentia abunde et copiose fruimur.

22 Hæc dixit, et paulo post apparuit quidam, dicens animal onustum. Ibat autem non ad magni Theodosii monasterium; sed scopus quidem erat ei id transire, onus autem in aliquo alio loco deponere. Postquam vero fuit jam prope monasterium, vel invitum virum sistit jumentum : cumque ei flagello multas plagas incuteret, illud erat immobile, non secus ac si esset saxum. Cum homo ergo recte existimasset id non fieri sine Dei numine, mox converso ordine, animali utebatur tamquam duce, et laxato fræno ei permittebat ire, quo eum ferret impetus. Cum homo sic fecisset, animal confestim nusquam quidem alio, sed perinde ac si aliquis frænum, cum a nemine videri posset, traheret et dirigeret, recta vadit ad monasterium. Quo cum vir esset ingressus, et inopiam, quæ eos urgebat maxima, didicisset, et Dei providentiæ arcanum esset admiratus, quemadmodum scilicet effecisset, ut in inopiæ molestia eis esset occasio coronarum, et ut ipse eam solveret molestiam; et quod ea de causa non parebat animal, eum divina vocante providentiâ ad alendas animas, quæ Deo quidem ministrabant, ministrantis autem corporis laborant imbecillitate. Hæc cum ille didicisset, duplum præbuit ejus elemosynæ, quam primus divisor dederat. De cetero ergo ejus discipuli cessantes exhibere molestiam, et esse pusillo et abjecto animo, studebant potius eum imitari, beatumque eum ducebant propter firmam spem et fidem in Deum. Sed hæc quidem hucusque.

a In Hebræo legitur Gen. 22, 13, detentus aries cornibus suis in Sabeche, quod LXX, et Theodotion ut proprium retinuerunt : αριος εις παρελθοντας εν ποταμο εστη. Significat autem Sabeche, Hebræice perperitatem, cujusmodi est illa, quæ in condensis vepribus ceritur, a radice sabachi, implecti, intricari, ut optime in vulgata editione : Vidit arietem inter vepres hærentem cornibus.

CAPUT VI.

Extruitur monasterium.

Quoniam autem ei quotidie accedebant discipuli (fontes enim illius gratiarum vocabant bonas et virtutis studiosas animas; cervas rationis compotes dixerit aliquis, aquas amantes spirituales) alique plurimi accesserunt, et non pauci ex iis, quorum magna erat auctoritas et opes. Et jam magnus quidem erat numerus discipulorum : spelunca autem exigua, et plane minor, quam ut eos posset capere; ipsi autem accedentes sollicitabant, ut excitaret monasterium, et ampliores eis faceret caulam ovium spiritualium, dicentes, nihil oportere eum curare sumptus faciendos ad ædificationem. Nam et sumptu, aiebant, qui ad eam sufficit, manus, et manu nobis animus largior. Sic cum majori gregi cogere præesse vere bonus pastor, dici non potest quantis jactaretur curis, et quam variis distraheretur cogitationibus. Quando enim ad bonum quietis et silentii respiciebat, et ad puram et tranquillam mentem, ab hac cara quiete tamquam a matre se avelli dolebat. Quando autem considerabat, curam esse gerendam eorum qui ventitabant, et non oportere sibi soli vivere, sed multo

magis etiam proximis, et ejus rei ipsum Dominum fuisse nobis ab initio exemplar propositum, qui et sibi congregavit discipulos, et conspectus est pastor ovium rationis compotum, et pro eis emisit animam.

24 Hæc ergo quando per otium considerabat, et in contrariam partem trahebatur animus, neque sciebat cuiam pure adhæreret. Nam quietis quidem et silentii fructus non ignorabat; rursus autem sciebat, quinam essent fructus curæ, quæ gereretur Fratrum : et ideo utrisque adhærebat, et neutrius erat penitus : et ab utroque recedebat, et cum ambobus rursus conveniebat. Quid ergo facit? Deo permittit universum, qui vel solus potest miscere, quæ misceri non possunt : et illius auxilio credit posse fieri, ut et conservetur bonum quietis et silentii, et non privetur mercede præfecturæ. Non enim in eo, quod sit corpus solitarium, sed in eo, quod sit cor bene compositum et tranquillum, vitam recte gerj monasticam, ut a divino David est definitum. Certe etiamsi ita se haberet, iudicium tamen Deo permittit, et ei supplicat, si omnino ei gratus esset conatus, (ei enim in mente versabatur, quod olim divinus Simeon de eo prædixerat) si ergo omnino Deo placeret, ut hoc signo declararet, et locum aperte indicaret, in quo erat monasterij jacturus fundamenta.

25 Cum ergo in manus sumpsisset thuribulum, et implesset carbonibus, et deinde absque igne imposuisset suffitum, pervasit solitudinem, labris preces decantans. Preces autem ita habebant : O Deus, qui per multa et magna miracula olim Israelæ confirmasti, qui famulo tuo Moysi multis et variis prodigiis persuasisti, ut eos regendi onus subiret, et virgam quidem in serpentem, in alborem autem leprosam manum mutasti, et deinde ei rursus priorem restitisti colorem; qui aquam quidem mutas in sanguinem, ipsum autem rursus facile in aquam restituis; qui Gedeoni signum victoriae vellus exhibes, et quæ circa vellus; qui omnia fabricaris et contines; qui Ezechie umbra graduum retro reversione descripsisti vitæ additamentum; qui etiam Elie preces prius exaudiisti, ignemque de celo demisisti; et propter eorum, qui se impie gerebant, ad te conversionem, ligna et holocausta et aquam una cum ipsis lapidibus combussisti; ipse etiam nunc es Domine, ipse quoque exaudi me servum tuum, et ostende ubi tibi placeat, ut templum quidem tuæ potentiæ, tuis autem servis et meis discipulis habitaculum ædificem. Ostendes autem omnino, ubi jubebis accendi nos carbones, ad gloriam quidem tuam, multorum autem agnitionem, et veritatis confirmationem. Hæc et his similia decantans, obibat loca, quæ noverat aliis aptiora.

26 Cum autem solitudinis multam terram pervasisset usque ad locum, qui dicitur a Gutilla, et ripas lacus Asphaltidis, sic mortuis et minime ignitis carbonibus, cum vidit eos minime accendi, neque conatum ei ex animi sententia succedere, constituit reverti. Cum hoc autem fecisset, et parum esset remotus a specula, (o quis tuam digne laudavit potentiam, Rex immortalis!) fumus repente ascendit ex carbonibus, fumus bene olens, cum ignis modo ineffabili percurrisset carbones, et eos latenter suscitasset. Cum itaque ignis melius quam lingua locum significasset, et jacta sunt fundamenta, et templum extractum est, et ædificatum est c monasterium, vel, ut melius dicam, virtutum habitaculum, aut tabernaculum in terra, quod est revera terra superius et cæleste : quod quidem est et magnitudine maximum, ut quod paullatim creverit iis, quæ factæ sunt, accessionibus, et abundat bonis omnibus, non iis solis, quæ sunt ex spiritu et virtute, sed iis etiam, quæ sunt ad usum corporis. Nam eis quoque erat illis opus, cum essent homines, non lautis quidem et supervacaneis, sed quorum est necessarius usus et inevitabilis. Quomodo enim in præclara civitate et populo frequenti, ita etiam hic quoque licet videre omnigenas artium officinas,

AUCTORE ANONYMO.

Divinum nutum in dubiis exquiri, et sequitur.

Orat sibi divinitus monasterij ædificandi locum.

Suos consolatur.

Jer. 31. 25. Job. 38. 4. Ps. 146. 9.

Quidam divinitus monentur, ut eis altissima subministrat.

Augetur numerus discipulorum.

a

b

Carbores sponte accendantur.

c

Ædificat monasterium amplissimum.

AUCTORE
ANONYMO.

cinas, quæ communi fraternitati omnia præbent citra laborem, et ab externis, quæ eos avellant, curis liberant.

a Ms. *Græcum Κοινία*.
b Lacus Asphaltidos, id est bituminis, vulgo mare mortuum dicitur, post eversas ibidem Sodomam, Gomorrhæam, aliasque urbes.
c Cathisma appellatur in vita S. Sabæ, vide prolegom.

CAPUT VII.

Benignitas in pauperes, ægros, hospites, divinitus remunerata.

Varie hospitium mansiones.

Jam vero habitationum varietas et diversitas quemnam oculum quidem non movet ad contemplandum? quamnam autem non linguam ad laudandum? Quam enim omnino animam, aut quod corpus eorum, qui diversantur, non curat? Hæc est monachorum, illa eorum qui promiscue vitam agunt; alia egenorum, alia eorum, qui alias peregrinantur. Et ut in summa dicam, unicuique eorum, qui accedunt, et locus quo excipiantur, et modus quo curentur, alius alii est attributus. Unum est, quod ex æquo omnibus exhibetur, nempe summa hospitii hilaritas et benignitas. Ceterum pauperum quidem magnam curam gerebat Theodosius: quorum ille egestatem vincens suppeditatione, eam rursus habebat voluntate inferiorem: quomodo etiam voluntatem semper victam a liberalitate et munificentia spiritus, ut paulo post ostendetur. Hoc autem est ipsis rebus consentaneum et valde consequens. Si enim ipse cum esset homo, studebat hominum egentium superare cupiditates voluntatis magnitudine; quomodo non humana rursus voluntas superanda erat ab opibus divinis et benignitate?

Theodosii benignitas in pauperes;

28 Cum autem in omnes, qui egestate premebantur, ita esset misericors, ejus magis angebatur misericordia in eos, in quibus rursus erat malum gravius, et cum egestate erat præterea morbus, aut membrorum mutilatio excrucians, eaque sacra, quod est gravissimum. Ea ratione erat etiam oculus quidem cæcorum, pes vero claudorum, indumentum autem nudorum, eorum, qui tecto carebant, tegumentum, ægrotorum medicus, largitor, administrator, famulus; omnibus omnia factus propter excellentem benignitatem; sanguinem abluens, vulnera mundans, labra admoveans labris eorum, quorum erat caro mutila, et ita eos sapienter consolans, et persuadens, ut moderate ferrent calamitatem, cum scirent eos, qui sapiunt, non modo ipsos non aversari, sed eos potius beatos ducere et amplecti. Non autem se superbe et inhumane gerens, ut complures, quos cum oporteret miserando fratres, Dei sibi conciliare benignitatem et clementiam, illi (o inhumanitatem) adeo sunt elati et sublimis animi, aut (ut verius dicam) nimis sui amantes, et tam pusilli et abjecti animi, ut non solum eos non admittant, sed eos etiam videre non inducant in animum: perinde ac si nolint meminisse neque omnino scire, quod ipsis quoque sunt carnes subjectæ talibus affectionibus. Sed non sic hic Beatus, sed fuit magno (sicut diximus) et generoso animo. Et sunt hujus quidem multi oculi testes: maxime autem ex iis, qui hoc ministerium una cum eo obibant: qui cum primo hanc insignem benignitatem et commiserationem similiter atque alii aversarentur, illius deinde egregiam reverenti moderationem, persuasi fuerunt recte sapere, et juxta imbecillitatem humanam et humilitatem.

Alii cum imitantur.

Nemo inde repellitur.

29 Quamobrem si quis eum dixerit communem portum, et communem medicinæ officinam, communem domum, commune penu, recte dixerit et congruenter veritati, ægrotantium, esurientium, algentium, peregrinantium. Eorum enim omnium, quam par erat, curam gerebat. Qui autem contemneretur aut despiceretur, propterea, quod esset vilis et humilis, si quæsisisses, illic invenisses neminem: sed propter hoc ipsum, quod esset, inquam, vilis et minimus, majorem consequeretur curationem; quoniam

Christus quoque est inter minimos, et quæ sunt illorum, aperte sibi tribuit. Quare eorum qui expellerentur, nulla illic habebatur ratio. Nullus despiciebatur, nullusque indignus reputabatur commiseratione. Quod quidem patrum quoque nonnullis non est admodum facile servare in filios. Sed aliis quidem vestes quoque dabantur, quibus iis erat opus: omnibus similiter dabantur alimenta. Atque meminere quidem, qui ad hæc ministrabant, se uno die plusquam centum mensas parasse. Et humanus quidem misericordiae fons erat hujusmodi, et tam abunde scaturiens. Dei autem fons qualis? Numquid est manifestum, quod multis atque adeo infinitis partibus superabat? Nunc autem declarabit oratio, quibusnam indicium, et finem imponet ei, quod est pollicita.

30 Castigabat aliquando terram Deus, castigabat autem fame: erat autem non brevis aliqua fames, neque in hos quidem dominabatur, in alios vero non; sed ex æquo omnes invaserat flagellum. Cum sic autem affligerentur homines, ut eorum, quæ scelerate fecerant, pœnas darent (malorum enim studiorum hæc esse fructum, dicit divinus Micheas) et adesset dies festus Palmarum, quo pauperum et agrestium multitudo, festi accepta occasione, in eum locum venerat jam hoc quidem pro more facientes, sed tunc magis a fame jussi. Qui itaque ad parandum prandium inserviebant, ad tantam caligantes multitudinem, conabantur quibusdam libris et trutinis alimentum distribuere, ut hac accurata subtilique ratione et parcitate posset pluribus alimentum sufficere. Pondus autem eis ad libram, ut dixerit quispiam utens lingua Romanorum, redibat. Accedens autem magnus ille Theodosius, cum id quod fiebat, visu apprehendisset, et a magna multitudine vim afferi januis, et idem quod Job, didicisset sentire et dicere: Foris non diversabatur hospes, et patebat ostium omni viatori; jubet portas aperiri, et permittere, ut omnes volentes possent ingredi: et hominibus mensas consuetas apponere, quos difficile erat vel numerare, non solum eos cibo satiare. Quicumque ergo ei erant inservituri, quando ad solam tantummodo aspicebant multitudinem, non credebant: tantum abest, ut aliquid facerent, propterea quod modum jussio exuperabat. Postquam autem adspexerunt ad virtutem et gratiam ejus, qui jubebat, ab humanis destiterunt, et altius adspexerunt, et portas statim aperuerunt, et lubenter admiserunt eos qui veniebant: et deinde etiam parandis mensis dabant operam, et hilariter ea etiam apponebant, quæ habebant. Quid ergo Deus admirabilem? Rursus quoque sufficit ad paucis alendam magnam multitudinem, sicut etiam prius quinque panibus quinque millia. Simul ergo eorum impleti sunt ventres, et arcæ panariæ ostendebantur plene panibus: et illi quidem existimabant fore, ut omnia deficerent: eæ vero erant plene, et plura tenebant quam præbuerant, et per orationem veluti ad replendos ventres pauperum plurimum fructum producebant. Sic pro ejus proposito Deus ipsum est remuneratus, et pro ejus beneficentia in pauperes, non solum abunde desuper pluens propter ejus munificam voluntatem; sed etiam efficiens, ut vir ille in admiratione haberetur et celebraretur, propterea quod sit minime falsum promissum. Promisit enim eos glorificare, qui eum sciunt glorificare per opera.

Job. 31. 17 et 18.
Famis tempore omnes pauperes admittit.

Multiplicatur divinitus annonæ.
1. Reg. 2. 30.

Festum S. Mariæ celebratum.

31 Post hoc autem aliud quoque dicatur, quod parem continet et voluntatis munificentiam, et parandi miraculi virtutem. Rursus erat dies festus, et festus virginis Dei matris: in quo, propterea quod erat valde insignis ac solennis, tam magna convenerat multitudo (oportebat enim et festi causa esse multos celebraturos, et ejus qui festi celebritatem peragebat, dexteram, aut ut potius dicam, propositum, habere etiam convenienter multos qui alerentur) ut ne sufficerent quidem ad faciendum accumbere eos, qui accedebant, illi quibus hoc commissum fuerat;

Uno die plusquam 100 mensæ parantur.

Mich. 6. 13.

Multiplicatur divinitus annonæ.

1. Reg. 2. 30.

Festum S. Mariæ celebratum.

*Iterum an-
nona divini-
tus augetur.*

rat; tantum abest, ut haberent quod satis esset ad eos alendos, nisi in singulis mensis oporteret unum panem apponere. Qui autem arcas panarias ante impleverat Dominus, (larga et copiosa dextera, quæ aperitur et nutrit, quicquid ab ipsa est creatum) is tunc quoque mensas implevit, vel ut potius dicam, ventres: adeo ut cum innumerabilis ille hominum conventus fuisset plenus ad satietatem, tot essent sportæ reliquiarum, ut ipsi quoque, qui accubuerant, multa domum tulerint, et iis qui serviebant, ex iis sint opiparæ postea mensæ appositæ.

*Sæpius id ac-
cidit.*

32 Videntur autem hæc esse difficilia non solum ad imitandum, sed etiam ad laudandum, et ad recte explicandum oratione. Quis ergo adhuc videns Ægyptios confluentes ad magni Theodosii monasterium, non existimaverit vel puteos esse tantæ multitudini defectuos ad solum potum? Illi autem ita ad satietatem fruuntur appositis, ut iis etiam, qui post ipsos veniebant, sufficerent quæ remanserant, ad secundum convivium. Quis ergo videns, quæ in hodiernum usque diem fiunt in solitudine, non statim est habiturus fide dignum testimonium, quod qui per Moysen in solitudine mirabile prius pluit Hebræis nutrimentum, hic ipse nunc quoque per Theodosium (etenim in Christo vivere creditur) hoc quoque magnum et divinum efficit, et tot viris nutrimentum copiose suppeditat? Propterea ergo multos quoque videtis ad hunc locum festinantes, hunc ipsum revera esse illum existimantes, propter quem Servator et quinque prius panes benedixit, et tot hominum millia aluit ad satietatem. Sed hæc quidem ita se habent. Nobis autem redeundum est ad ea, quæ consequuntur.

CAPUT VIII.

Varia valetudinaria extracta. Energumeni liberati.

*Extruit vale-
tudinaria:*

1. *monachis,*

2. *honestiori-
bus externis,*

3. *vilioribus.*

4. *sentoribus
monachis re-
creandis.*

5. *e bonis piæ
mulieris.*

*Pia opera sibi
adscribentes
monachi, tra-*

Quoniam enim præcipuum indicium caritatis in proximum, est cura quæ geritur agrotorum; quæ etiam maxime novit purgare patibile nostræ animæ facultatem: quoniam non sufficit ad perfectionem, fratrem nutrire esurientem, et potum dare sitienti, eumque qui est hospes et nudus, in domum introducere et vestire; sed oportet præterea ejus etiam cum mutuo quodam sensu misereri, ut non sit solummodo bonum, sed etiam bene fiat, ex animæ scilicet affectione: ut non manu solum, verum etiam anima ostendat misericordiam. Qualis autem ille esset in ea re, jam vult declarare oratio. Cum tres domos ædificasset, unam quidem iis, qui propter Christum erant sejuncti, et toti mundo crucifixi, tribuit ad curam corporis in infirmitatibus. Deinde duas permisit iis, qui in mundo vivebant et versabantur: et ex iis ipsis unam quidem iis, qui erant insigniores et honestiores; alteram vero iis, qui erant viliores et pauperiores, et qui opus habebant alterius auxilio. Quinetiam suis monachis, quorum propter senium et labores longæ exercitationis soluta erat vis membrorum, (Oportebat enim ne hoc quidem effugere Theodosii solitudinem) iis cum in loco separato aptum extruxisset gerontocomion, id eis permisit ad recreationem diurnæ afflictionis, tamquam bonis viatoribus, longa via et aspera defessis, accommodatum diversorium. Præterea autem aliud quoque ab eo constructum est nosocomium, nempe ad opera commiserationis vere misericordie et clementie anima: quod etiam erat donum mulieris vere honestæ moribusque piæ et religiosæ: quæ quidem ejus admirans bonitatem, domumque et seipsam cum filiis ei largitur, mundo quidem renuntians, Deo autem totam seipsam permittens, et volens ut sui filii sub illo viverent.

34 Quinetiam, quod majus est signum clementiæ et benignitatis, quicumque in montibus et speluncis degere quidem propter Christum, sed non ex Chri-

sto, elegerant, inconsiderato et non stabili calore secuti exercitationem, et humanæ quidem imbecillitatis, et Christi verborum, quod absque illo nihil possumus facere, oblitii; inani fastu et vana persuasi arrogantia, et quæ recte gesserant miseri sibiadscribentes (o mea mala! o grandem insolentiam, vel potius amentiam! Quid enim boni fecerit humana natura, tuo o Salvator, nudata auxilio? qui me doces per linguam Prophetæ, dicentem: Remisi manus, et aruerunt, et facti sunt tamquam fœnum siccum super tecta, tamquam gramen. Quid vero per hæc significat? Quod amisso flore virtutis, quem qui tuam habent manum opem ferentem, amplexi sunt, deinde exiccati defectu tuæ pinguetudinis, dedecus deformitatis miserabiliter induerunt.) Qui ergo sic stulte senserant, et ideo traditi erant satanæ ad interitum carnis, ut ait Paulus, ut salvus fiat spiritus; aut alioqui mente erant læsi et male affecti, et pœnas dederant in eo quod peccaverant; ut discerent cum in honore essent, effecti rationis compotes, intelligere ac noscere opificem et auxiliatorem, et non esse ingrati in eum, qui eis dederat gratiam; ii experti sunt eum valde benignum, et paterne in ipsos se gerentem. Pro eis enim accendebatur, tamquam pro filiis propriis, et alioqui benevole in eos afficiebatur. Cumque eis constitisset locum quietum et tranquillum, permisit ut in eo agerent: ut esset ei quodammodo alterum monasterium, et ob multitudinem eorum, qui erant congregati, et ob ordinem ministerii, et ob statum eorum qui ministrabant, et ob sumptum eorum, quæ suppeditabantur.

35 Magis ergo quam aliorum, homo Dei, sicut diximus, vincebatur ipsorum commiseratione, et in eis recreandis magnam adhibebat curam et diligentiam, et eos consolabatur verbis aptis ad persuadendam tolerantiam. Nequaquam o filii, dicens, nequaquam resolvamini, et enervemini hac temporali afflictione. Neque hoc vobis videatur optandum, a Deo omnino non corrigi. In laboribus enim, inquit, et in flagellis castigare Hierusalem. Sic dicit Deus per Hieremiam: Anima mea nunquam a te deficiat. Castigat enim, sed benigne: et castigat omnem filium, quem recipit, possum discere ex divina scriptura, adeo ut disciplina ejus et castigatio non sit ira, sed dilectionis, ad correctionem peccatorum, inducta propter benignitatem. Bonum est ergo, o fratres, et valde bonum, cum hic spiritualiter castigati fuerimus, illic Dominicas plagas non experiri: et cum hic ad tempus afflicti fuerimus, quæ finem non habent tormenta effugere. Hic enim nihil pati, longe est gravius quam pati: et excedere e vita absque tentationibus, ut cuius non fuerit purgata materia peccatorum multis afflictionibus, quod est apertum indicium terribilium afflictionum, et nothorum potius, quam germanorum filiorum signum evidens. Quamquam ne illud quidem omnino conturbabit animum eorum qui sapiunt, si figmenti divini dæmon evadit dominus. Nam datur quidem eis potestas ab eo, qui creavit, tamquam quibusdam punitoribus, (hei mihi!) ad castigationem filiorum qui declinarunt. Datur autem, quantum ille novit sufficere ad castigationem, non quantum ipsi volunt. Vix enim parere hominibus, qui ne brutis quidem pepercerunt, ut sacra docent Evangelia. Conspeciamur ergo per hanc disciplinam sensum accipere eorum quæ peccavimus, et non egere aliis plagis gravioribus, quod incorrecti maneamus post plagam. Efficiamur probati per afflictionem. Quod contra nostram voluntatem est illatum, fiat etiam proprium voluntatis, in eo quod moderate feramus ea quæ contigerunt: et gratias agamus ei, qui intulit disciplinam legibus benignitatis. Ipse percussit, et ipse nos sanabit. Et hoc habeo a Prophetis: Percutiet et alligabit, et non tardabit ad curationem.

36 Hæc dicens admirabilis Theodosius, omnibus quidem procurabat consolationem, et nonnullis etiam

*AUCTORE
ANONYMO.
duntur sa-
tanæ.
Joan. 15. 5.*

*Isa. 37. 27.
juxta LXX.*

i. Cor. 5. 5.

*Eos benigne
excipit Theo-
dosius.*

*Hortatur eos
ad patientiam.*

*Jerem. 6. 8.
juxta LXX.*

Hebr. 12. 6.

*Cur diabolus
sinatur possi-
dere homines.*

Math. 8. 32.

Osæe 6. 2.

*Quasdam libe-
rat Theodo-
sius.*

ACCITORE
ANONYMO.

a morbo liberationem: alios admonens, ut forti et magno animo ferrent eam calamitatem, et persuadens esse utilius eam tolerare, quam ab ea liberari. Hac ratione plurimum studii ponebat Theodosius, non ut eos, qui male habebant, liberaret ab eo, quod erat eis molestum; sed ut potius eis persuaderet, ut ea forti et magno animo ferrent.

CAPUT IX.

Varia templa extracta. Exercitatio monachorum.

Sedenim quomodo aliorum illius bonorum epulis auditores excipiemus? Quid enim, perinde ac si desint res præclare ab eo gestæ, excogitabimus, quemadmodum possimus immorari in oratione? Quis enim cum eas, quæ hic fiunt, audierit hymnodias, non demulcetur quidem auribus, lætatur autem animo, corde autem vehementer exilit, promptoque et alacri animo labra movet ad laudandum eum qui fecit, quod diversis quidem linguis, una autem mente et sententia canantur pie et religiose? Quomodo enim in lyra, ea quæ fit vicissim pulsatione, contemperatur vocum diversitas numero admirabili; ita etiam hic quoque diversis linguis, quidam varius et valde concinns cantatur hymnus. Hic etiam vir sapiens, sicut olim Beseleel divini architector tabernaculi, sapientissime et pulcherrime dispensat et administrat in hoc sancto monasterio, et a quatuor ædes intra id ædificat. Ex quibus unam quidem dimisit iis, qui lingua Græca utuntur; in qua et ipse et aliorum quoque Patrum chorus hymnum canebat. In secunda autem genus *b* Bessorum sua voce communi Domino fundebat preces. Tertiam autem sortita fuit gens *c* Armeniorum: in qua quidem ipsi quoque lingua patria Deo hymnos emittebant. Ultimam autem et quartam seorsum ab aliis ii, qui vexabantur a dæmone: qui cum erant alioqui furiosi et emotæ mentis, ut ante meminimus, cum ipsi ad se reverserant compositæ mentis, cum iis, qui eis ministrabant, in ea preces emittebant Altissimo.

Ædificat in
suo cenobio
ecclesias.

a

b

c

d

In una eorum
omnes com-
municant.

e

Multi ejus
discipuli mo-
nasteriis et
Ecclesiis præ-
fecti.

f

g

38 Ita ab eis peragebatur *d* hymnodia regula, quæ (ut dictum est) septies in die offerrebat Deo universorum. Sed hæc quidem alio tempore. Nam quando oportebat veneranda participare Sacramenta, lex erat apud eos pulchre admodum constituta, ut usque ad divinitus inspirata Evangelia unusquisque in sua ecclesia simul et lingua, divinam audiret vocem; postea autem omnes congregarentur in una, exceptis dæmoniis; in magna scilicet Græcorum ecclesia. Quod quidem in hodiernum usque diem faciunt: et illic sunt participes sanctificatorum.

39 Et quid opus est omnia recensere, illius, inquam, sacri pastoris et gregis; et utrum eorum magis admiretur quis virtutem, an multitudinem? Nam quos tota sua vita parturit spiritualiter, paterne autem nutrit, et deinde etiam ad Deum emisit, cum pulchre suam vitam finisset, fuerunt numero sexcenti et nonaginta tres. Quos autem *e* Præfectus, qui post illum successit monasterio, fuerunt plusquam quadringenti, paterne virtutis apertum servantes characterem, filii patrem amantes, et filii qui insigniter amabantur a patre. Causa autem amoris, qui erat in utrisque, erat non natura, quæ est res laude carens et mercede; sed bona voluntas et bonum animi institutum, amans id quod bonum est et honestum, et ideo laudem omnino meretur. Et possem quidem dicere cum magna voluptate, quot Pastores, quot *f* Episcopos protulerit ejus educatio, et quot ex ejus ovibus fuerunt pastores aliorum, et præfuerunt sacris *g* monasteriis, non ipsi amantes imperium, sed potius iudicati digni qui imperarent, et digni quibus crederetur præfectura animarum: et quot solitarie vixerunt, propter quietis ac silentii desiderium, et cupiditatem majorum certaminum: quorum nonnullis

producta fuit exercitatio usque ad octoginta annos, et eis annorum multum congregavit multitudinem divitiarum spiritualium. Per quæ omnia cognoscabatur et prædicabatur Theodosius, et ei aureum conservabatur genus, quod honore, inquam, antecellit: per quæ ei implebantur fructus et manipuli, et merces augebatur. De unoquoque ergo eorum libenter meminisset oratio, nisi produceretur ad immoderationem. Oportet ergo paucis dicere, nullum fuisse relictum locum, qui non commodi et utilitatis aliquid ex eo sit consecutus.

40 Postquam ergo hujus viri divini fama per universum orbem terræ jam pervasisset, et virtutis studiosas ad se attraxisset animas; multi quidem ex militibus, bella multum valere jubentes, referebantur in numerum ejus phalangis: multi autem ex iis quoque, qui valebant dignitate, et honores fuerant consecuti, hæc non secus atque somnia despicientes, aut potius ut alias Sirenes, quæ demulcent ad eorum, qui eas attendunt, exitium, dimittentes, toto pede ad ipsum contendebant, propter Christum ignominiam, veram esse gloriam et ipso etiam regno meliorem credentes. Multi autem ex iis quoque, qui erant insignes eruditione, libros quibus adhaerebant, tamquam aliquibus uberibus aut fontibus, vel tamquam jucundissimas voluptates, vel tamquam pulcherrima spectacula despicientes, maluerunt attingere institutiones elementorum vitæ, quæ ex Christo agitur: relictisque plausibus et laudibus civilibus, humane sapientiæ prætulerunt eam, quæ est propter Christum, stultitiam. Quibus admodum apte usus fuit hic bonus pastor, imbecillioribus quidem labores allevans, augens autem robustioribus; adeo ut neque imbecillitas opprimeretur immoderatione, neque vires insolescerent si non comprimerentur; erga omnes seipsum varians et mutans spiritali sapientia: non virga castigans, sed sermone instituens, sermone sale condito, et qui animam penetrabat, ac pervadebat usque ad profundum motum mentis, ut qui vim haberet ex ipsa operum fiducia. Ea ratione et consolans, erat multis terribilis; et increpans, desiderabilis, et jucundus in omnibus.

Multi cum
sequantur
illustres,
docti, etc.

Ejus in illis
instituentis
prudentia.

a *Recessisse S. Theodosium ad pariem Laure Occidentalis, ibidemque extraxisse monasterium, refertur in vita S. Sabæ, quæ de hac ampliatione intelligenda esse dicimus in prolegomenis.*

b *Bessi, seu Bessæ, populi Boreales sunt. Meminit eorum S. Paulinus Episcopus Nolanus in poemate de reditu S. Nicetæ in Daciam, quod vi Januarius deditur, ubi num. 22 hæc canit:*

Nam simul terris animisque duri,
Et sua Bessi nive duriores,
Nunc oves facti, duce te gregantur
Pæcis in aulam.

Ovidium etiam Danubii accotæ habentur, et Getis vicini, ita lib. 3, Tristium Eleg. 3.

Sauromate cingunt fera gens, Bessique Getæque.

An hæc eorum lingua fuit fortassis, quæ hoc ævo Slavonica dicitur, et late per Septentrionem in officio Ecclesiastico usurpatur?

c *De lingua Armenica quædam habet Athanasius Kircherus noster in Prodromo Copto.*

d *Antiquus horarum canonicarum usus.*

e *Hic est Sophronius ille, cujus legatus Hesycheus hujus monasterii Presbyter pro eo interfuit Synodo Constantinopolitana sub Menna. De utroque actum in Prolegom. Sub hoc Sophronio aut non multo post, hæc historiam S. Theodosii descripiam ex sub-juncta laude subditorum putamus.*

f *Ex his Julianus Episcopus Bostrensis, de quo infra num. 71, et supra in prolegom. Ita tempore Joannis Moschi Theodosius quidam creatus Episcopus Capitolias, de quo in Prato spirituali cap. 109. Tres Episcopi mortenti Theodosio adjuerunt num. 84.*

g *Præerat cum S. Sabæ, ex commissione Salustii Episcopi Hierosolymitani, reliquis circumcirca monasteriis. Vide prolegomena § 5.*

CAPUT X.

Sacræ ejus lectiones et exhortationes.

Quis ita fuit, et cum multis conversans, utilissimus, et ad sensus colligendos, et ad efficiendum ut intro converterentur, aptissimus? adeo, ut is in majori esset tranquillitate in mediis tumultibus, quam ii, qui sunt in solitudine; et idem simul esset et cum multitudine, et separatus; et illud quidem aliis, hoc vero

Lectio sacrae
Scripturae
assidua.

verosibi afferret utilitatem, vel suam potius per utrumque; siquidem juvare proximum, est aperte juvare seipsum. Quod autem et permansit cum eo toto vitae suae tempore, et est veluti necessarium aliquid et semper consequens, erat divinorum lectio eloquiorum: quam non tempus, non morbus, non senium, non aliquid aliud ex iis, quae accidunt, interrupt. Quin etiam cum jam esset imbecillis, et jam ad extremam venisset senectutem, nec de cetero posset amplius progredi, liber erat in manibus, et vincebantur labores a laboribus; a meditationis, inquam, laboribus labores senectutis et imbecillitatis. Ad quos cum dies non sufficeret, illius lucem lucerna supplebat in noctibus.

Senex per sa-
mulum officia
Ecclesiastica
dirigit.

42 Quoniam autem cum esset homo, oportebat eum esse multis defessum et exhaustum laboribus, non poterat quidem noctu una esse cum Fratribus canentibus, et admonere quae oportebat: ministro autem tamquam lingua utens, qui ei fundebat aquam manibus, per eum significabat Fratribus, et quisnam esset canticum inepturus, et quisnam facturus lectionem sedentibus, et quis chorum ducturus. Haec autem faciebat his duabus de causis, et sibi quidem providens, ut assidue vigilaret, et illis, ut regulam spiritualis officii servarent citra ullam reprehensionem. Sed noctu haec quidem illi magno erant praecipua Ecclesiastica; interdum autem ad eum accedentes, qui erant ex spiritu ei geniti filii, eum seorsum interrogabant propter cogitationem, quae eis afferebat molestiam. Aperte autem ea suadebat, quae pertinebant ad eorum utilitatem, non sermone solum docens, sed etiam vita ea quae dicebantur confirmans.

Nervose suos
adhortatur.

43 Quo quidem tempore erat, quod fiebat, non procul a miraculo. Nam vir ille, qui externam ne gustaverat quidem sapientiam, et in libris gentilium ne linguam quidem exercuerat, tanta verborum copia faciebat admonitiones, ut nullus eorum, qui in his libris consenuerant, et arte dicendi linguam satis acuerant, facile possent cum eo contendere. Docebat itaque non ex humana sapientia, sed ex gratia boni spiritus (qui ad eum veluti dixerat: Ecce dedi verba mea in os tuum, sicut olim Hieremiae sapienti) ex seipso quidem multa dicens, eaque elegantia, multa autem etiam ex dictis Apostolicis. Maxime autem crebro recordans salutarium constitutionum et sermonum, qui instruunt ad exercitationem, Magni, inquam, Basilii, cujus etiam vitam imitans, et ejus orationis magno captus amore, studebat animam quidem illius moribus, linguam autem ejus ornare eloquentia. Certe per ipsam quoque proferebat ea, quae sunt rerum illius pulcherrima, meditando assumens, et conservans memoria, quae possent prompti animi studium injicere vel socordioribus. Bonum autem fuerit illorum ipsorum quoque meminisse verborum, quae memoria tenere curae erat Theodosio.

Jerem. 1. 9.

Crebro legit
constitutiones
monasticas
S. Basilii.

Exhortatio-
nes ad Fra-
tres.

44 Rogo, Fratres, per caritatem Domini nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, aggrediamur aliquando curam gerere nostrarum animarum: dolore afficiamur ob vanitatem vitae nostrae praeterita: decertemus pro futuris ad gloriam Dei et filii sui. Ne remaneamus in hac socordia et molitie, praesens quidem semper otium admittentes, in crastinum autem diem et perendinum, principium operum differentes: ne si comprehensi fuerimus ab eo, qui nostras animas decipit, nequaquam instructi operibus, excludamur a thalamo gaudii: frustra autem et incassum defleamus, despectui male habitum vitae tempus lugentes, tunc quando nihil juvabit eos, qui agent poenitentiam. Nunc est tempus acceptabile, nunc est dies salutis. Hoc est tempus poenitentiae, illud remunerationis. Hoc est tempus operandi, illud vero dandae mercedis. Hoc est tolerantiae, illud consolationis. Nunc Deus est adjutor

eorum, qui convertuntur a mala via, tunc erit terribilis, et qui decipi non poterit, examinatio actionum et verborum, et cogitationum. Nunc fruimur patientia; tunc justum cognoscemus judicium, quando resurrexerimus, alii quidem ad aeternum supplicium, alii autem ad vitam aeternam, et recipiet unusquisque congruenter suae operationi. In quod tempus Christo obedire differimus, qui vocavit nos ad regnum suum caeleste? Non expergiscemur? Non nos revocabimus a vita consueta, ad perfectionem Evangelii? Quomodo oculis apprehendemus illum terribilem et insignem diem Domini, in quo eos quidem, qui dexterae Domini, per bonas appropinquant actiones, excipiet regnum Domini; eos vero, qui ad sinistram sunt abjecti, propterea quod a bonis deserti sint operibus, abscondet gehenna ignis, et tenebrae aeternae, et stridor dentium? Nos autem dicimus quidem nos cupere regnum caelorum; ea autem non curamus, quibus id possimus assequi: sed praecipua Domini nullum laborem suscipientes, in vanitate mentis existimamus nos esse aequales honores consecuturos iis, qui usque ad mortem resistunt contra peccatum.

AUCTORE
ANONYMO.

Diem judicii
inculcat.

45 Deinde cum hucusque perfecisset orationem, nonnumquam ea etiam, quae sua erant, addebat, et quae excitabant ad obedientiam, et parabant ad tolerantiam, et uniebant ad concordiam. Addebat autem sua, non ut quisquam se jactans et glorians, sed qui seipsum ostenderet eadem sentire: et simul ea quidem, quae jam dicta sunt a veteribus, propter breviter vero vel sententiae magnitudinem, vulgi captum excedunt, ipse suis additamentis reddens apertiora, manifesta quoque et clara reddens omnibus. Atque sic quidem utebatur sacer Theodosius ea, quae ad docendum comparabatur, oratione; ea vero, quae traduntur dogmata, quomodo se habebat? et quis erat ejus in iis sermo et zelus? Anne de hoc quidem est sciscitandum, utpote quod res omnes loquantur quavis voce apertius, et ejus zelum pro pietate praedicent? Illud autem est potius diligenter quaerendum, quanam lingua sit erudita et facunda, ut possit recte explicare illius linguae tropaea. Nam is quidem in aliis quidem omnibus erat mansuetissimus, et promptissimus, ut honeste potius vinceretur, quam non laudabiliter vinceret. Ubi autem erat in pietate et vera religione periculum, erat illic stabilis et forti sententia Theodosius, et nullius cedebat objectioni, ut qui cerneretur acri et invicto animo, ignis comburens, aut securis scindens, aut romphaea pugnatoris, ut dicam quae divinae sunt Scripturae. Ejus autem quod dico, argumenta sunt multa quidem alia, mihi autem sufficere unum reducere in memoriam.

Sua subinde
profert, et
quomodo.

Zelus ejus pro
fide.

CAPUT XI.

Anastasius Imp. pecunia tentat pervertere S. Theodosium.

Tulit aliquando a nostrum quoque tempus b Imperatorem, qui prius quidem fuerat, quantum apparebat, c paradisi voluptatis; d postremo autem rebus fuit cognitum campus destructionis, et unus scilicet ex iis pastoribus, qui sui gregis oves dispergunt et perdunt, et eos turbida potant subversione. Et ut reliqua illius praetermittam, hoc quidem accipiet, quod post nos sequetur, tempus. Neque enim par est, ut id mandetur oblivioni propter eos, quorum est scelus insigne: qui, ut dicit Isaias, concipiunt laborem, et pariunt iniquitatem. Impius (heú) sive ab aliis ad hoc motus, sive hunc sceleratum foetum ex se produxerit, (Stultus enim, inquit, stulta loquitur, et cor ejus vana cogitabit) Patrum, qui e Niceae fuerunt, sacra dogmata, tamquam montem Sion et turrim fortitudinis, scilicet aggreditur; illa quidem volens abrogari, valere autem sententiam f Acephalorum

a b

c d

Anastasius
Imperator
Ecclesiam in-
pugnat.

Isaiae 59. 4.

Isaiae. 32.

e

f

AUCTORE
ANONYMO.

lorum, quam a ratione alienam, et vere ἀλίφαλον, hoc est, carentem capite, jure quis dixerit. Potentiæ autem admiscet improbitatem, ut hac quidem deciperet, illa vero effectum redderet, quod contendebat : ut neque vis, si esset immixta et persuasione minime contemperata, molesta videri possit, et plane violenta, ut quæ robur accepisset ex sola occasione; neque rursus persuadere, si impotens sit, si imbecilla, et quod possit pauca et apud paucos efficere.

g

47 Hinc alios quidem ex Episcopis adoriebatur g minis et exillis, alios autem honoribus et assentionibus : et nonnumquam etiam corrumpere pecunia, et suum malum aliorum quoque efficere, et morbum communicare contendebat; mutabilis non minus quam Proteus, ut Græcorum fabulæ loquuntur, et non minus mente, quam ille adpectu varius. Postremo autem hanc quoque magnam turrin aggreditur. Machinæ autem erant aurum; idque non paucum, ut posset contemni, sed quod redibat ad summam triginta librarum : eratque donum non nude et aperte donum, ne non acciperetur, ut quod suspicionem pareret avaritiæ : sed id quoque occultabat prætextus speciosus et valde probabilis, nempe pauperes, et quæ erant necessaria ad usus Fratrum ægrotantium. His virum conabatur ingenium redigere in servitute. Et si bonum existimas et gratum piorum animis id, quod a te, o vir egregie, innovatur, ego illi dixerim, cur non ab eo ipso sinis trahi amatores, et propria vinci pulchritudine eos qui sunt pulchri amatores; sed id pecuniis ornas et muneribus, quod solet fieri turpibus et deformibus, ut quæ sint aliena ornamenta et artificia?

varie Episcopos; Theodosium muneribus tentat.

Pecuniam ejus accipit Theodosius;

48 Cum ergo cognovisset ille magnus id quod fiebat ab illa pusilla et abjecta anima, temere adversus se comparari, erat, ut vulgo dicitur, aquila in nubibus, ut qui nec posset capi nec vinci; sed revera potius eum capit, qui simulabat. Nam aurum quidem non repellit, ne forte videretur temere suspicari, et offensiois aliquam præberet occasionem; sed duplici damno afficit adversarium, simul quidem privans pecuniis, cum esset alioqui avarus, et simul etiam spem vanam et inanem ostendens, qua ducebatur, et quæ nihil habebat ad scopum pertingens. Sed quem leonem existimabat se jam habere in pedicis, eum cum in se concitasset vehementissime, præclare ostendit, ut est in proverbio, capream iniisse pugnam adversus leonem. Nam cum jam tempus advenisset, et ille ab eo petisset confessionem, et adessent qui ea de causa missi fuerant, hic mihi considera ejus animi virtutem et fortitudinem. Nam cum omnes simul congregasset cives solitudinis, et dixisset esse tempus, ut finem acciperet dictum illud Propheticum, quod jubet mitem fieri pugnatores, et eos instruxisset ad suscipienda pro pietate certamina, se ostendit esse ducem, se militem, se virum strenuum et fortem, et primum in omnibus, et cum Imperatore per litteras est congressus. Et lubentissime quidem meminisset illarum ipsarum probationum, quibus Theodosius apertas nugas esse ostendit ea, quæ ex propositis videbantur esse validissima; sed propter prolixitatem, et ea spectans, de quibus agitur in præsentia (multis enim manibus opus esset et libris) solum meminero ejus dicendi libertatis, qua usus est in fine. Sic enim paucis ostendetur, quam esset homo liber, et qui nequaquam dejici deprimere poterat. Sic autem habent ea, quæ scripta sunt.

ejus postulata fortissime rejicit.

^a Hinc auctorem coetaneum S. Theodosio fuisse patet, ut supra diximus.

^b Is est Anastasius, qui imperium suscepit Olybrio solo Consule an. Ch. 491. Sub hoc vixisse S. Theodosium Cœnobiarcham notat Suidas ad verbum Anastasius.

^c Priusquam imperium caperetur, Euphemio Patriarchæ Chalcedonensis professionem fidei chirographo suo testatum dedit. Mox iniqua tributa sustulit, magistratus gratis contulit, multa præclare constituit, quibus ejus in illa magna spes et expectatio omnibus attulerunt. Ideo Felix III, Papa illi scripsit, in

ejus se imperii promotione gaudere, ut testatur hujus successor Gelasius in *Communitoria* ad Faustum, qui et in epistola ad ipsum Anastasium missa laudat studium pietatis in privata vita, quo optavit semper fieri particeps promissionis æternæ, etc. ejus adhuc privati pietatem ceterasque virtutes prædicat Cedrenus.

^d Anno imperii 2, Christi 492, chirographum professionis fidei ab Euphemio sibi restitui jussit. Ita Cedrenus et Theodorus Lector *Collectan. lib. 2. Dein liberum cuique fecit quam vellet amplecti sectam Evagrius lib. 3, cap. 30.*

^e Concordat MS. Græcum, τοῖς ἱεροῖς τῶν ἐν Νεαίᾳ πατέρων. Sed utrobique mendum, legendum, Patrum qui Chalcedone fuerunt, ut sequentia declarant.

^f De Acephalis actum x Januarii in vita S. Joannis Camilli Boni mun. 2, et in vita S. Agathonis. Cedrenus scribit Anastasium fuisse in hæresi Acephalorum, seu Synchytarum. Acta etiam Concilii Chalcedonensis authentica ex altari ablata consecretis atque igni tradidisse docet Nicephorus lib. 16, cap. 25.

^g Ita pulsus in exilium Patriarchæ Constantinopolitani, Euphemius, et Macedonius; quorum sectatores, exilio relegatione, ac cusationibus iniquis, aut honorum publicatione afflicti sunt.

CAPUT XII.

Epistola S. Theodosii ad Imperatorem, et hujus responsum.

Cum hæc duo sint nobis proposita, o Imperator, vel turpiter et illiberaliter vivere consentiendo Acephalis, vel honeste mori sequendo recta Patrum dogmata; scito mortem a nobis esse præferendam. Tantum enim abest, ut hæc nova sequamur dogmata, ut non solum in loco mansuri simus, præcedentes Patrum leges sequentes; sed eos etiam, qui præter hæc alia tueri sustinuerint, pie abdicabimus et subijciemus anathemati : sed nec ullum ex Acephalis ordinatum, per vim suscipiemus. Absit ut hoc fiat, o Rex Christe! et si tale quid contigerit, veritatis Deum præsidem testantes, vel potius illum ipsum, qui nunc ab ipsis maledictis et blasphemis appetitur, usque ad sanguinem resistemus : et quomodo pro patria, ita multo magis pro recta fide lubenter animas profundemus, etiam si ipsa sancta loca igni perenda visuri sumus. Quid enim opus esse solo nomine, quando ipsa sacra revera afficiuntur contumelia? ^b Nos ergo nequaquam admittemus aliquid sentire, tantum abest ut dicere, quod discrepet a sanctis et Œcumenicis conciliis. Ex quibus primum quidem ornatur trecentis decem et octo Patribus, qui cum adversus Arium in sancto Spiritu Nicæe convenissent, anathemati miserum subijciunt, et a corpore abscedunt Ecclesiastico, alienantem a Patris essentia eum, qui est natura Filius, et introductentem dogmata aliena a recta fide. Secundum autem impulsu divino congregatum adversum Macedonium, qui ipse quoque scelerate loquebatur adversus bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem adversus profanam et execrandam linguam Nestorii, qui ipse quoque absurda erat locutus adversus Christi carnis susceptæ consilium pulchre Ephesi convenit. Post hæc, quod fuit etiam Chalcedone sexcentorum et triginta divinorum Patrum : qui cum etiam ea dixissent, quæ conveniebant prioribus, et quæ illi dixerant, adhuc accuratius exposuissent, infelicem et execrandum Eutychem una cum Nestorio abscedunt a corpore Ecclesie, et fidem confirmant Apostolicam : et quicumque non ita sentiebat, decernunt esse alienum ab Ecclesia. Adversus hæc et ignis accendatur, et ensis acuatur, et mors quoque nobis acerba adferatur, imo vero, si fieri possit, pro una innumerabiles; nos vero numquam prodemus veram religionem, neque ea, quæ recte placuerunt Patribus, ea abrogando probo afficiemus. Testes sint eorum sudores, quos pro fide susceperunt, et multæ dimicationes. Sed ea manebunt firma et immobilia, et apud nos, et apud eos, quos fas est et Deum et nos sequi. Pax autem Dei, quæ superat omnem mentem, sit custos et dux tue potentiæ.

b Quatuor Concilia Œcumenica.

Theodosius constanter fidem proficitur.

30 Cum hanc imperator accepisset epistolam, mittens et vim afferre, et conari persuadere, se potius submittere, aggressus est se de iis excusare, quorum accusabatur, et sic composuit epistolam :

Epistola Anastasii ad Theodosium.

Hujus

Hujus innovationis, o homo Dei, nos non sumus auctores. Testem confidenter invocamus, qui omnia cernit, Dei oculum: sed ab illis oritur hic motus, quos plus, quam alii, oportebat hæc honorare silentio. Nunc autem cupientes singuli primi videri et dicendi facultate et dignitate, seipsos feriunt, et nos ad se invicem attrahunt. Quid nos ergo aliud oportet facere, quam dum ii moventur, nos non simul moveri, sed quietem amplecti: ut sic persuadere possimus eis, qui hic movere statuerint, dimissa tali contentione, una nobiscum quiescere? Omnino enim tuam non latet pietatem, quod quidam monachi et Clerici, qui rectam fidei sibi vindicant sententiam, hæc movere scandala, seipsos, ut diximus, studentes ostendere primas obtinere partes in harum rerum cognitione; et quod mysterium et fidem in ore suo circumferant. Quæ quidem cum non possint comprehendere ab hominibus, nihil aliud quam illos mendaces ostendunt et sycophantas? Ex quo etiam proficiscitur magna Dei in nos indignatio, eo quod existimamus mysterium non esse mysterium, nec ex sola fide consistere, sed ex absurdis nugis: et condemnamus eos, qui nos docuerunt fide et mysterio divina venerari. Vos ergo nunc quoque oportet, si unquam, orare pro Ecclesia, ut nos benignis oculis adspiciat, et pacem suis conciliet Ecclesis, quæ tam male sunt divisæ propter studia ipsorum Præsulum. Quæ autem a vobis missæ sunt eulogia, eas admodum lubenter suscepimus: nostrum autem quale sit institutum, annuntiabunt pii monachi, qui a vobis missi sunt. Et hoc quidem modo se habuit epistola.

Herum Catholicos persequitur Anastasius.

31 Verum Imperatorem, qui hæc quidem scripserat, et tunc de furore paullulum remiserat, et bellum quod adversus rectam opinionem vel suum potius caput gerebat, represserat; non multo interjecto spatio, gravis subit poenitentia: et perinde ac si eum poeniteret, quod omnino parum esse pius statuisset, et se facilitatis nimis condemnaret, ad priora est reversus. Difficile enim est, ut est in proverbio, asinum confricantem avertere. Rursus ergo edicta adversus pietatem; rursusque egregius Martyr citra sanguinem: siquidem consideranda est voluntas, et non rerum exitus.

a Epistolæ hæc referuntur a Baronio ad an. Ch. 311. Eiusdem spiritus et zeli extat epistola S. Sabas ad Imperatorem, quæ an. Christi. 313 referitur a Baronio: licet non constet, quo quæque tempore fuerit scripta.

b S. Sabas in sua ad Imp. epistola: Nos ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea quæ decreta sunt a trecentis decem et octo Patribus, qui fuerunt Niceæ, et tribus, quæ postea consecute sunt, Synodis, nec quidquam aliter innovare: sed pro eis etiam animas profundere, et innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere.

CAPUT XIII.

Zelus, et exilium fidei causa.

a S. Theodosius 4 Synodos ut 4 Evangelia suscipiendas docet.

Cum omnes essent plane consilii inopes et dubii quid agerent; et alii quidem a blasphemiam defenderent, alii autem vererentur vel solummodo contradicere; fortasse autem etiam hac in re communi Patri, dicendi libertate cederent, et veluti ducis signum expectarent: tunc tunc evadit manifestum, qualis etiam senectus, quando zelo confirmatur, se fortiter et juveniliter gerit adversus ea, quæ pro bono et honesto suscipiuntur pericula. Contemptis enim illis scriptis et decretis, minisque innumerabilibus, turbaque quæ Imperatorem et Deum ex æquo reverebatur, militibusque qui eos observarent, qui essent tale quid dicturi; illis omnibus contemptis, tamquam vanis strepitibus, et dicens non esse suum, sed puerorum talia horrere tonitrua leonis suscipiens impetum, cum Dei templum esset ingressus, et suggestum conscendisset, in quo solent legere Sacerdotes, manu populo significans silentium, vocemque attollens: Si quis, inquit, quatuor sanctas synodos non tanti esse existimat, quanti

quatuor Evangelia, sit anathema. Hæc cum dixisset, et tamquam Angelus populum adduxisset in admirationem, et vocem omnibus ademisset præ miraculi magnitudine, silentio procedit per medium eorum tacentium et tamquam dormientium, et existimantium se somnium videre, non autem vere id quod fiebat. Et fuit hoc quidem viri stratagemata: ex quo dictas quoque sanctas synodos in sacris diptychis collocare statuerunt.

33 Cum post hæc autem nihil esset cunctatus, et nec parum quidem substitisset, obiit civitates quæ erant circumcirca, discipulos et alios zelotas ex solitudine, veluti quidam *b* Dux exercitus, eos qui sub se erant, inducens, primus canos, primus etiam ostendens promptum animi studium: omnes obiens, factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubitabant adhuc confirmans eos, qui erant stables; eos excitans, qui erant socordiores, eorum qui erant prompto et alacri animi studio, augens diligentiam; addens animum iis, qui extimescebant; adhortans eos, qui decertabant; terrens adversarios, quod tam esset magno ac generoso animo, ut ad eum non pateret aditus; medicinæ celeritate omnem hæreticum morbum præveniens; docens omnes, quod Dei verbum esset quidem idem simul Deus et homo, una autem hypostasis sive persona, utrumque eorum habens natura, divinitatem scilicet et humanitatem.

34 Ad ea autem, quæ dicta sunt, probanda adduxit illam sanctam synodum *c* Œcumenicam, quæ ipsa quoque de Christo sic agit, et ea ratione effugit declinationes hæreticorum, quæ fiunt in utramque partem. Nam eo, inquit, quod unam confiteatur personam, repellit impiam Nestorii hæresim: eo autem, quod non neget duas naturas, Eutychetis et Dioscori magis impiam exturbat hæresim: neque similiter, ut Nestorius, Christum unum dividens in duos filios et hypostases; neque similiter ac Eutyches, et Dioscorus, et etiam *d* Severus, in unam confundens naturam, unius scilicet Christi divinitatem et humanitatem. Nam plus quam par sit, habet unusquisque eorum: unus quidem fugiens divisionem, alter vero conjunctionem: ille quidem ad hoc, ut duos diceret filios; alii vero, ut ne unum quidem proprie filium faterentur, misere exciderunt. Nam Nestorio quidem, quoniam utique timebat confusionem, venit in mentem, ut diceret habitudine solum et dignitate seu auctoritate factam esse divinitatis conjunctionem cum humanitate: adeo ut cum naturis duas quoque valde impie defenderet hypostases, et duos introduceret filios, unum quidem Deum, genitum ex Patre seorsum et separatim, alterum vero, qui ex sancta Virgine, per gratiam solum ei tribuens dignitatem adoptionis.

35 Eutyches autem et Dioscorus, atque etiam Severus, qui se eis nuper adjunxit, et impietatis elegit esse particeps, ut qui vellent absurdissimam Nestorii tollere divisionem, malum malo medicantur: et ipsi quoque rursus stulte audent introducere confusionem, unam et eandem nominantes naturam divinitatis et humanitatis, et ad passionem, quantum ad eos attinebat, non verentes deducere impatibilem divinitatem. Si enim eorum sententia una est Christi natura, is autem est revera Deus et homo, fuit ergo divinitas mortis quoque particeps. Sed scelerata his ora obstruantur, et mali male cum suis pereant dogmatibus. Eos autem increpet Beatus quoque Petrus, Christo passo pro nobis carne, dicens, sed non addens, divinitate. Nam et si quod attinet ad essentiam, unita erat Christi divinitas carni patienti, non fuit tamen ipsa socia passionis. Nam quomodo esset? est enim divinitas omnino impatibilis. Recte ergo et secure prædicatum est ab hac sancta synodo, duas naturas divinitatis et humanitatis, inconfuse, immutabiliter, citra divisionem, in una honorari persona: eundem ante secula quidem

AUCTORE ANONYMO.

b Civitates obiit cum suis omnibus instruens.

c Nestorii et Eutychetis hæreses.

d

Eutychetis hæresis refutatur.

1. Pet. 4. 1.

CAPUT XIV.

Cancer miraculo curatus, frumentum multiplicatum.

AUCTORE ANONYMO.

quidem genitum ex Patre, quod attinet quidem ad divinitatem; in extremis autem rursus temporibus natum ex sancta Virgine, recentiori lege humanitatis: patri et matri similem essentia; eundem sine patre et sine matre: ut qui illud quidem pulchre esse cognoscatur ex ea, quae inferne fuit, generatione, hoc vero ex ea, quae superne, unigenitum, et primogenitum: illud quidem, quod attinet ad naturam divinitatis: neque enim, quod ad eam attinet, est ei frater; hoc vero, quod attinet ad essentiam humanitatis: multi enim post eum fuerunt, a patre in filios adoptati per baptismum.

S. Theodosius mittitur in exilium.

56 Haec ergo et his similia docens illa lingua libera, et quam acuerat confidenter loquendi audacia quoniam Imperatorem ad iram magis provocaverat, ab eo perpetuo damnatur exilio: ab eo, inquam, qui jam inevitabilem suam exterminationem, et quae hinc erat futura, venientem ignorabat migrationem. Et ideo ipse quidem a e vita tunc praesente, hic autem vir divinus liberatur statim ab exilio; et vehementer fluctus sedatur Ecclesiae, nutu ejus plane qui facit iudicium iis, quibus fit injuria, et diviniore decreto. Et qui in eas quidem praedonum instar impetum fecerant, quod facturi erant, ipsi passi sunt: et testa, ut est in proverbio, conversa, damnati sunt exilio. Qui autem expulsi fuerant e suis Sedibus, in eas gloriose sunt restituti, et gregi suo unusquisque redditus est mirabiliter.

e Revocatur.

Laudatur a Pontif. Romano.

f g

Psal. 138.

h Aversatur Origenem.

57 Sic ille conservatus, non iis solum, qui aderant et spectabant certamina, sed iis etiam, qui omnino longe erant remoti, fuit admonitio et zelus ad virtutem. Nam cum de eo intellexissent, et qui veteris Romae Sedem pulchre tenebat, (is autem erat f Agapitus) et qui Antiochenam Sedem regebat g Ephraim: ipsi quoque litteris rectam fidem praedicabant: in quibus multa quoque sunt ad laudem hujus Beati composita, quae non minorem afferebant gloriam iis, qui scripserant, quam ei qui laudabatur; quod non ad gratiam, sed plane ad veritatem fieret laudatio. Quoniam autem difficile est, recensere omnia ejus certamina pro fide orthodoxa, oportet illud in summa dicere, quod ipsi quoque cum Propheta inimicos Christi odisse mirabiliter inerat; maxime autem ostendebat se aversari h Origenem, qui existimavit suum in hoc ponendum studium ut divinae Apostolorum praedicationi nugae contexeret gentilium, et luderet in rebus minime ludicris.

a Cedrenus scribit multos Episcopos, in gratiam Imperatoris, Chalcedonense Concilium impugnasse.

b Haec refert Baronius ad an. Ch. 511, ubi num. 36 ita exclamatur: Hoc certamen magno Theodosii, quem vita Angelis haud impar, et in editione signorum, ac propugnatione catholice veritatis, Apostolis comparanda, mirifice nobilitavit. Ita plane decuit praecone veritatis hujuscemodi confessionis insignibus decorari, etc. c Chalcedonensem intelligit.

d Hic plenius describitur in vita S. Sabae, in cujus epist. citata appellatur omnium malorum auctor atque origo. Idem Clementino et Probo Coss. an. Chr. 513. Eutycheus perditionis cultor, Anastasio Casare volente, Sedem Flaviani Antistitis, ex monacho factus Episcopus, occupavit. Ita Marcellinus in Chron. Hujus in monachos Syriae dira persecutio et carnificina refertur in epistola ad Hormisdam Papam scripta ab Archimandritis et monachis secunde Syriae; extat ea cum subscriptis nominibus inter epistolas Hormisdiae.

e Interit fulmine, ut plerique scribunt, exanimatus, anno 518, feria 3 majoris hebdomadae, 11 Aprilis. Successit illi Iustinus anno eodem 9 Julii.

f Graecum ms. Vatic. Αγάπης, Inter hunc et S. Hormisdam, cujus tempore Anastasius obiit, intercesserunt quatuor Pontifices. Colitur in Martyrol. Romano 20 Septembris, die, ut ait Baronius, translationis. Supra vero B. Theodosium jam defunctum aliquot annis, ab eo laudatum diximus.

g Ephraem alius, qui cum Comes Orientis esset, de voluntate Justinii Imperatoris factus est Antiochenus Patriarcha an. Ch. 526, post convulsam terramotus urbem. Evagrius lib. 4, cap. 3. Foenerare cum laude 20 annis perfunctus, obiit an. 546. Ejus vitam et contra haereticos zelum describit Joannes Moschus in Prato spiritali: cap. 36.

h Origenis errores ex variis breviter colligit Jacobus Gualterius noster in tabula Chronographica seculo 3, c. 6. Palestinae ab Origenis hoc tempore infectam fuisse ostendit pluribus Cyrillus in vita SS. Sabae et Joannis Silentiarum. At tandem cum Severo aliisque haereticis condemnati sunt in Synodo Oecumenica V.

Sed tempus est transeundi ad ea, quae deinceps sequuntur, et hujus viri miraculis piorum ac religiosorum auribus gratificandi. Nam cum Imperator impius edicta in omnes partes misisset, ut omnes, per familias, inquam, et sodalitates, in eundem locum convenirent; congregatus quidem est hic quoque sacer cœtus, senum qui erant in solitudine insignis canities, circa locum qui dicitur a Hierateon, cum communi patre et filiorum amante. Est autem hoc, locus cathedrae, quod fama est excitasse Constantinum, magnum inter Imperatores: in quomodo est, qui perpetuo servatur, ut crux veneranda quotannis exaltetur.

In Hierateo Crux quotannis exaltatur.

a

59 Quaedam autem mulier, quae morbo laborabat in mamilla (cancerum eum solent nominare medici) et jam longo tempore ab eo premebatur; et a nulla quidem abstinuerat medicina, ex ea autem nullum adjumentum ceperat, nisi quod in Deo magis sperabat, quod humana desperaret remedia. Ea cum ingressa esset per Angelicam, quae dicitur, portam, tristis stetit prope chorum, qui erat circa ipsos: et ad unum ex iis (is erat religiosissimus Isidorus) adspiciens, qui postremo praefuit sanctae Laurae sive monasterio b Sica dicto, cum et specie ipsa, et ad aspectu et lacrymarum fluxu significasset dolorem, qui eam vehementer cruciabat, et deinde propius eum accessisset, (neque enim sinebat dolor eam servare illum pudorem, qui decet mulieres) rogavit eum cum sacra hac multitudine magnus quoque esset Theodosius, et qualis is esset aspectu: viri enim fama ad eam satis pervenerat. Is autem cum didicisset causam, propter quam eum quaerebat, et simul morbum vidisset, et quam vel solo aspectu esset molestus, quique oculos ab acerbo spectaculo posset avertere, sciens illius esse, et ejus qui esset in eo spiritus, haec potenti solvere medicamento gratia; quoniam nec ipse erat ignarus illius in Christo virtutis, mulieri medicum ostendit digito, et signis eum accurate describit.

Mulier cancro laborans ad Theodosium accedit.

b

60 Illa vero sensim et sine ullo strepitu accedit, eum valde sitiens, et in animo habens illam, quae laborabat c profluvio sanguinis. Deinde cum prope esset, mamillam sensim aperuit fecitque ut cucullam attigeret: et rursus sicut illa suffuratur curationem, et a magnis doloribus citra laborem invenit solutionem. Simul enim ac pannum attigit, ejus dolor recessit: perinde ac si tenebrae aliquae solutae essent adventu luminis, aut foenum ignis irruptione. Ille autem (nullo enim modo poterat ignorare, quod ea tam pulchre et ex fide fuerat suffurata) profinus est conversus, et cum vidisset mulierem, solvit timorem, qui eam invaserat, in magnam gaudium curationis: Esto, dicens, bono animo o filia. Meus enim dixit Dominus: Fides tua te salvam fecit. Divinus Isidorus confestim currens ad mulierem, (cupiebat enim oculos quoque suos pascere ad aspectu miraculi) cum ad eam pervenisset, et curiosius adspexisset, videt mamillam plane sanam, et omnis morbi adeo expertem, ut nec cicatrix, nec ullum in eo esset impressum vestigium gravis, quod paulo ante fuerat ulceris. Ita Deus aperit illam, quae latet, virtutem, et eos, qui illius solum oculis volunt manifesta fieri, quae ab eis recte geruntur, non sinit abscondi, nec relinquit in angulo: nec ut praedicentur, eis solummodo reservat in futurum; sed eos quoque, qui hic sunt additi, producit in lucem, et praedicat: et eos, qui sunt saepe obscuri et inglorii, claros facit et illustres, et sedere facit cum Principibus populi. Verumenimvero hoc quidem est ejusmodi. Oportet autem alia quoque persequi.

Math. 9. 20.

c

attacta clam ejus cuculla subito sanatur.

Math. 9. 22.

61 Postquam enim tyrannum quidem falx mortis abstulit,

*Theodosius
visitat Beth-
leem.*

*Divertit ad
Marcianum.*

*Ex unico fru-
menti grano,
divinitus im-
pletur totum
horreum.*

Matt. 14 et 15.

abstulit, Patribus autem certe successit id, cujus studio tenebantur, et unusquisque ad suum rediit monasterium; modo quidem ibat Bethleem orationis causa hic vir præclarus; modo cum orasset, revertebatur. Magnum autem laborem itineris recreans, divertit ad Marcianum. Vir hic erat plenus spiritualium gratiarum. Cum autem venissent ad amplexus, et se invicem spiritali impertiissent osculo, cum eo anima quoque congregiente, primum quidem fuit eis apposta mensa sermonum, quibus præclare suos pascabant animos, se oblectantes Sanctorum eloquiis et senum narrationibus, cum quibus intercedebat eis morum cognatio. Cum autem tempus invitaret, ut meminissent etiam alimenti corporis, non aderat quidem frumentum, ut panis apponeretur: lentem autem discipulis jussit coquere bonus Marcianus. Et illa quidem fuit apposta sine pane. Cum autem cognovisset magnus Theodosius tam apertam inopiam, qui egenus erat, fuit dives in inopia, ipseque magnopere studebat, ut lautiori convivio exciperentur hospites. Jussit ergo discipulo, ut e pera proferret panes, quos paraverat ad viaticum. Et illi quidem producti sunt et appositi. Ii vero propter caritatem, quæ lætificat, non minus lautum celebrarunt convivium ex iis, quæ erant necessaria, quam si prolati essent cibi superflui.

62 Ut solet autem fieri sermones quoque admiscerentur convivio, et complures ex iis lepidi et jucundi. Hilariter autem divinus eum rogabat Marcianus, dicens: Noli ægre ferre tanta fame laborans hospitium, nec conqueri quod panem vobis non apposuerimus, cum frumentum nobis admodum turpiter defecerit. Cum hoc dixisset, admirabilis Theodosius defixis oculis in barbam Marciani, vidit granum frumenti, quod nescio unde ceciderat; et illinc sustulit hilari et cauta dextera et dixit: Ecce frumentum. Quomodo ergo dicitis vos egere frumento? Et hoc quidem ab eo dictum, vel etiam factum fuerat lepide et jucunde. Ille autem cum granum tamquam egregiam aliquam et præstantem sementem, supinis manibus accepisset, id ponit in horreo frumenti, credens eam sine labore multum fructus allaturam, et esse superaturam agricolarum industriam. Id autem ei accidit longe amplius et copiosius, quam sperabat. Nam cum sequenti die esset horrei ostium aperturus (o arcana tua Domini miracula!) videt quæ intus erant plena fructibus; qui revera provenerant absque agricultura, aut potius cum agricultura, solius orationis. Cum ergo nihil esset in eo cunctatus Marcianus, statim mittit unum ex suis discipulis ad magnum Theodosium, ei significans mirum et ineffabilem rei eventum, et simul ad admirabilis spectaculi societatem eum vocans. Postquam ergo is quoque venit, ostium quidem erat parum apertum, frumentum autem a seipso extrudebatur, cum non posset horreum capere multitudinem, et sic ex eo permultum foras effundebatur. Hoc est prioribus quoque simile, et miraculo de panibus nihil dissimile, quod olim meus effecit Christus. Nam una omnino est utrisque operatio: nisi quod illic quidem ipse erat præsens et administrans; hic autem suo famulo utens ministro miraculi, sicut prius quoque Apostolus. Post hoc autem oportet illius quoque meminisse.

a Andreas Cretensis vocat Speculam Cruci demonstrandæ et publice honorandæ ab ipso Constantino Magno deputatam, locum ecclesie excelsum, etc. ut scribit Gretserus noster lib. 1, de sancta Cruce cap. 73, ubi hunc de Hierateo locum explicat.

b Laura Syce, seu Suce, ad fluvium Sueam, de quo in prolegom. num. 18.

c Hæc occasio auctori Menziorum fuit scribendi hanc feminam liberatam a profusio sanguinis; ut num. 3, in prolegomenis dictum.

CAPUT XV.

Submersionis, abortionumque depulsum periculum.

AUCTORE
ANONYMO.

Mulier quædam, cui insignis patria erat Alexandria, ingentibus autem abundabat opibus: dicitur id etiam quod erat in ea multo melius et dignius quod committatur auribus, nempe quod et dives erat bonis moribus, et curam gerebat vitæ piæ ac religiosæ. Ea cum accepisset filium, (erat autem hic ei unigenitus, et solus in se recte servans semina generis) ventitabat ad monasterium, et adducebat eum ad pedes magni Theodosii. Puer vero etiam antequam adduceretur a matre, ubi procul vidit Theodosium, protinus illum esse exclamavit, qui eum super puteum sustinens conservavit. Rogata autem mulier, quidnam sibi vellent ea, quæ dicebantur a puero, dicebat eum quidem luisse una cum equalibus; cum autem ludo esset intentus, et non prævideret quæ erant in pedibus, dejectum fuisse in puteum, eumque profundissimum. Et qui aderant quidem, immaturam et acerbam mortem pueri deflebant. Nemo enim erat, qui non existimaret puerum fuisse statim ab aqua suffocatum. Quid enim ex ea re poterant aliud suspicari? Deinde etiam se humane gerentes, seipsos statim demittunt in puteum, non ut eum acciperent antequam moreretur, (quemodo enim ejus esse posset vel spes minima?) sed ut antequam corrumpere, ejus corpus attraherent, matri donum calamitatis, et acerbum oculis spectaculum et stimulum doloris, tamquam ex naufragio conservatum, simul et fugiendum et desiderandum matris oculis.

Puer in puteum, labitur:

64 Postquam autem descenderunt, et eum invenerunt sedentem super aquas, et nec tantillum quidem madefactum, sed qui sustinebatur veluti ab aliquo solido, ore aperto manebant, mirabantur, dubitabant, nesciebant, quidnam cogitarent de eo, quod cernebant. Sed cum eum ex aquis extraxissent, et non absque divina providentia rem factam fuisse judicassent, eum rogabant: is dixit, quemdam adstitisse monachum, tali habitu, amictu et forma preeditum, dicens omnia insignia, quæ erant Patris Theodosii longe simillima. Et hujus, inquit, mihi manus causæ sunt, ne in aquis interierim, quæ me recte sustinebant, et efficiebant ut essem aquis superior.

*servatur a
S. Theodosio.*

65 Hæc mater et narrabat et adiciebat: Ego, inquit, cum ex illo tempore filium accepissem, urbes oboeo et vicos et montes et præcipitia, labores subsiens, multos quidem, sed non injucundos, ut liceret mihi incidere in ejus servatorem. Nunc autem cum eminus eum agnovit filius, mihi quoque matri dedit ut agnoscerem: et eum aperte prædicat libera lingua, et quæ suspicionem omnem superat et mendacium, meque gaudio repletam et admiratione, et veluti quodam divino furore percitam, non sinit quiescere. Hæc cum dixisset, ad opus quoque accessit, ut quæ protinus ad genua Patris advolveretur, et illius vestigia ambabus prensaret manibus, et complecteretur labris simul et animo, calidas in ea lacrymas effundens: et servatorem, et vitæ auctorem, non solum filii, sed suæ quoque magnum vocans Theodosium: revera enim ei fuisse futuram deinceps vitam non vitalem, aut vel ipsa morte longe amariorum si tam intempestive, inquit, et misere ei filius interisisset.

*Agnoscitur
divinitus be-
neficium.*

66 Potest autem oratio quoque aliquid aliud dicere simile præcedenti. Nam quædam alia mulier, quæ in partu quotannis graviter laborabat, et nec ex eo aliquam capiebat utilitatem. Priusquam enim infans editus esset in lucem, e vita excesserat, et labores luctus, et mors partum excipiebat. Hæc ergo quæ sic et multos pariebat filios, et erat orba filiis, cum jam longo tempore eo malo esset vexata, vix tandem invenit mali medicamentum: et cum ad Sanctum confugisset,

*Mulier post
crebros abor-
tus salvam
filium parit:*

AUCTORE
ANONYMO.

confugisset, eique affectionem suam dixisset et calamitatem, lacrymis potius quam verbis virum orat vehementer, ut malum ei sisteret, ne amplius progrediretur. Sistetur autem, inquit, non aliter, quam solo tuo nomine, si permiseris id quod nascetur, sic vocari. Et hoc erit, inquit, mihi et solutio calamitatis, et filio causa vite.

Theodosium
appellat: ut
monachus sub
S. Theodosio
fiat, adducit.

67 Hæc cum petiisset, et annuentem magnum nacta esset Theodosium, et quod deinde natum est, Theodosium nominasset, vehementi quoque fide dignam invenit mercedem. Non amplius enim partus labores ei peperere lacrymas, sed aperte lætitiæ occasionem, cum eum, qui inter vivos erat primogenitus, Theodosium adhuc videret superstitem, et complentem chorum monachorum ejus, qui illum genuerat secundum spiritum; et orationis fructum potius, quam alvi, conspici ex operibus; quandoquidem hæc quidem morientium, illa vero viventis mater fuit: et ideo adductus est ad monasterium ab ea, quæ genuit et vicissim Deo est redditus: ut sicut presentem, ita etiam manentem vitam consequeretur. Multa alia ejusmodi posset quispiam illius recensere.

Alia eodem
malo libera-
tur.

68 Quædam itaque alia mulier, profecta quidem ex civitate Bethleem, quæ similiter in partu laborabat, æque autem infelix erat ejus eventus, et in pariendo graviter affligebatur, et in magnum vocabatur periculum, eandem quoque impetrat a magno Theodosio, eodem medicamento usa, curationem, et filio suo eodem, quo ille, vocato nomine. Quem non solum vidit grandem, et qui jam ad virilem ætatem pervererat; sed manum quoque artificio præstantem, et qui fuit ædificator optimus sui temporis. Sunt admirabilia, quæ dicta sunt: sed quæ restant, sunt iis longe admirabiliora.

CAPUT XVI.

Noxia animantia cohibita. Homines malevoli puniti.

Theodosius
bruchos et locustas ne nocent, coercet.

Cum bruchus aliquando et locusta terras depopularentur, inevitabilibus senectutis vinculis vinctus magnus Theodosius, et qui nec liberis quidem pedibus uti poterat, salutem multorum postponens omnia, ita ut erat affectus pedibus et baculo more senum supplens quod sibi deerat, viam peragit: ut sic magis Deum quoque traheret ad misericordiam, ut qui ad specturum esset necessitatem ejus perfectionis. Discipulis ergo manus sustentibus, et omnibus modis ejus ingressum adjuvantibus, pervenit iis innixus ad locum, ubi bruchorum et locustarum multitudo ingens, agros non minus quam hostes, populabatur et devastabat. Cum ergo Sanctus illic staret, et manus sustulisset Deo supplices, et deinde horum bruchorum et locustarum unum in manus sumpsisset; et partim quidem cum vilissimis et brevissimis animalibus, tamquam eum conservis, disservisset; partim autem jussisset, ut labori pauperum et agriculturæ parcerent; (hoc enim vobis, inquit, communis quoque præcipit Dominus,) cumque cum eis ita placide locutus esset, tamquam cum animatis; ea quæ dicta fuerant, consecutum est miraculum. Tantum enim examen deinceps mansit in regione, et nec transivit alio, nec damnum dedit iis locis, in quibus versabatur: sed veluti fœdere inito cum agris de cætero circumvolabat quidem, et ardebat spinas: amicitia autem et pax ei intercedebat cum fructibus, et ab eis omnino abstinebat.

70 Sed hæc quidem per se, alia autem recte quoque gessit per alios. Nam cum alias flagellum simile terram premeret, et videbatur fore, ut mox ei vico incumberet, ex quo et vicini omnes parabant comeatum, et qui multis benigne communicabat ea, quibus opus habebant; cum vas quoddam impleisset oleo, et hoc invocatione divina sanctificasset, id mit-

tit in vicum: et cum viris tradidisset fidelibus et piis, hoc solum suffecit, ut esset tanti mali solutio. Tunc enim repente de medio sublatus est id quod lædebat, et vicus conservatus est illasus.

Oleo benedicto
arctet noxia
animantia.

71 Vestimentis aliquando fuit opus Fratribus et illi quidem ei exhibebant molestiam, ut aliquid præberet ad emendum: quoniam si velle et commiserari tolleretur, nihil erat. Sed tamen confidens veridicæ Domini promissioni, ea tunc apud eos est usus, dicens: Nolite esse solliciti de crastino. Sequenti autem die effectum sunt consecuta ea, quæ promissa fuerant. Protinus enim quidam alicunde adveniens, centum dedit aureos: qui quidem dati, ad usum vestimentorum servierunt Fratribus.

Math. 6. 34.
Vestimenta
divinitus monachis curata.

72 Julianus quidam, qui ab ineunte quidem ætate venitavit ad magnum Theodosium, postea autem fuit ipse quoque cognitus Pastor optimus, Ecclesiæque, quæ est in a Bostra, fuit ei credita administratio. Is ergo de ipso quoque hæc narrabat, quod cum essent in civitate Bostrenorum (semper enim Magnus Theodosius eum habebat socium vite ex Christo agendæ, volebatque cum eo philosophari, et esse socius solitudinis) cum ergo fuissent in dicta civitate, primum quidem mulier quædam insignis et vitio nobilis, cum Sanctum dixisset planum et impostorem, in oculis eorum dedit penas, intemperantis lingue acerrimum subiens supplicium, cum gravi morte ejus erupisset anima.

In eum male-
dica punitur.

a

73 Deinde autem, inquit, nos quidem civitate egressi, proficiscebamur ad Apostolorum templum, quod est propinquum. Monachi autem quidam ex monasterio propinquorum, qui morbo Severi laborabant, cum nos vidissent accedentes, lignum quod convocat ad ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, et synaxim significabant Fratribus. Magnus autem Theodosius, intellectis insidiis, cum divino zelo accensus esset ejus animus, verbis Domini opportune est usus: et eos, qui ipsi insultabant, juste est ultus, lapidem non esse mansurum supra lapidem in eo loco, ipse quoque minatus. Porro autem minas consecutus est effectus. Breve tempus intercessit, et quædam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidem igni mandant monasterium, et diripiunt etiam quæcumque illic erant: et abducunt captivos monachos, et nunc proponitur locus, acerbum oculis spectaculum, qui non magis meretur videri, quam defleri. Sed hæc quidem narratio aperte est disciplina et castigationis. Alteram autem, quæ est planæ gratiæ particeps et utilitatis, vult addere oratio.

Ligno pulsato
ad orationem
convocari solent monachi.

Predicta
eversio monasterii hæreticorum.

CAPUT XVII.

Adest variis periclitantibus. Prædicat terræmotum Antiochiæ.

Dux Romani exercitus, (mos est autem eum vocare Comitem Orientis) nomine a Kericus, in bello audax, in Deum autem pius. Is jam incursionem facturus contra Persas, existimavit oportere se primum currere Hierosolyma, et illinc adversus hostes assumere auxilium. Cum autem stansset in transitu ire ad hominem Dei (eum enim valde trahebat illius fama, et virtutis illecebre) dum abiret, et multa alia licuit ei audire ex sacra illa lingua, et hoc inter cetera: Ne, quomodo divinus David, in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio; sed nec in multorum hominum confideret millibus: unum autem sciret adiutorem, vim inexpugnabilem, cui est facile, ut unus mille persequatur, et decem millia profugentur a duobus. Hæc cum Comiti Sanctus disseverisset, ita fuit ille captus ab ejus admonitionibus, et ita flagrare cœpit ejus desiderio et ardenti fide, ut ipsum cilicium quo

a
Comes Orientis eum adit.

ejus cilicio indutus victoriam reportat.

quo

quo magnus ille interius induebatur, loco cujusvis alterius rei, arma peteret, quibus se conservaret. Quod quidem cum accepisset et induisset, et consueta agressus esset certamina, paulo post victor rediit, cum et animi et manus præclara ostendisset facinora, et digna quæ commemorentur.

Apparet ei in prælio, eumque dirigit Theodosius.

75 Cum rebus ergo fortiter in bello gestis insignis et clarus esset reversus, ne quaquam ingratus fuit in benefactorem; neque ut multi, qui postquam sunt consecuti, obliviscuntur beneficii: sed se similem conservans in omnibus, rursus venit ad Sanctum cum vehementi cordis exultatione, et gratias agens, et ei universam adscribens victoriam. Dicebat enim: illo ipso tempore pugnae, mihi quidem cum pro thorace tuum induissem cilicium, veniebat in mentem confidere, et in hostes irruere. Cum autem manus conservissemus, magna exoriebantur tenebrae, tanquam in densa caligine: et ab aliis quidem omnibus ea etiam, quæ prope erant, cerni non poterant: ego autem te solum mihi videbar videre me præcedentem, et manu significantem et admonentem, ut has quidem prælii partes dimitterem, in has autem pugnam: et te duces equum agere, donec conspectus terribilis et intolerabilis inimicis, vehementi terrore omnibus injecto efficerem, ut se conjicerent in pedes et turpem fugam lubenter eligerent. Et hæc quidem ille, qui etiam dignus est habitus divina hac apparitione.

Plurimis laborantibus apparentibus subvenit.

76 Non ad illam autem solum, sed etiam ad alios magnus Theodosius, ad multos quidem inter navigandum, ad multos autem in faciendo itinere, et ad alios quidem, qui cum furenti mari et viventorum colluctabantur, ad alios autem qui in ora ferarum incidere, et ad alios quidem in somnis, ad alios autem videtibus revera eorum oculis accedens, liberavit a periculis. Non hominibus autem solum adeo promptus fuit adjutor, sed bonæ hujus quoque animæ benignitatem vel in bruta animantia, parata est ostendere oratio. Viatori enim aliquando asinum deducenti sævus leo occurrit, qui viatorem quidem neglexit in asinum autem irruit. Atque viatorem quidem, ut accidit iis malis, quæ præter spem eveniunt, stupor invasit et metus; temporis autem velocitas effecit, ut unum solum inveniret medicamentum ad ferendam operem, nempe nomen S. Theodosii. Quod quidem cum dixisset, statim cessavit et ita fera, et repressus est vehemens ejus impetus.

Ejus nomine invocato, leo comprimitur.

Claret spiritu prophetia.

77 Jam vero qualis fuit in futurorum præscientia? Oportet enim paucis quæcumque sunt illius ostendere, et veluti eorum gustum præbere, ut sit etiam manifestum omnibus, quod quomodo nullius ex iis, quæ ex virtute geruntur, ita nec charismatum seu gratuitorum donorum fuit experts. Jussit aliquando, ut præter solitam horam pulsaretur lignum; nondum enim erat hora secunda diei: et præcepit, ut Fratribus significaret synaxim. Illi autem convenerunt quidem, (neque enim poterant contradicere, ut qui optime didicissent obedientiam) cum autem fuissent congregati, rogabant curram convenissent ante tempus. Ille vero (o puram animam! o oculos procul omnia cernentes!) flebiliter lugens et miserabiliter. Orandum est, inquit, o Patres, orandum est. Video enim iram Domini, quæ jam movetur adversus. Orientem. Hæc ille quidem dixit. Illi autem tunc quidem neque videbant aliquid, neque una cum eo dolorem accipiebant: quoniam non iisdem, quibus ille, intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die, postquam prædixerat, auditum est, b Antiochiam fuisse magno terræ motu eversam, illo tempore, quo jam prædixerat ille magnus; totque ornamenta, tantamque cecidisse speciem et pulchritudinem, et in vilem pulverem redactam jacere civitatem: quæ neque tanto casu dignas consecuta est lacrymas, neque luctum, qui exæquaretur calamitati. Atque talis quidem fuit ejus præscientia. Res autem multas

b Antiochia terræ motu corruit.

præclare ab eo gestas, præcedens ostendit oratio.

a Ms. *Græcum Κήρυος; Μένος Κήρυος. Ejus meministi Cedrenus anno Justiniani primo, Christi 527. Eodem anno Rex Persarum Tzatho bellum ob initiam cum Romanis societatem intulit, Huic Tzatho Justinianus auxiliares mitti copias, Ducibus Belisario, Keryco. (Græce Κήρυος dicitur) et Petro; qui cum in bello gerendo mutua invidia transverserentur, a Persis vieli sunt. Hæc ipse. Verum ex Procopio lib. 1 de bello Persico constat, ad quatuor annos id bellum fuisse productum, et Romanos plures de illis tulisse victorias. Ceterum quod inter Duces simulatas esset, ideo Procopius, qui Belisario inhærebat, hanc Kerici de Persis victoriam prætermisit. Ut observat Baronius an. Christ. 527.*

b *Contigit hic terræmotus Indictione IV, Olybrio solo Consule, ut habet Marcellinus, IV Kalend. Junii, die Veneris anno septimo et mense decimo regni Justiniani, ut Evagrius lib. 4, cap. 5, quæ omnia in annum Christ. xxxvi incidunt, ut mirum sit a Baronio ad annum præcedentem referri: sed videtur anni septimi mensem decimum accepisse, cum sit decimus post septimum expletum.*

CAPUT XVIII.

Ejus in senectute, et ultimo morbo virtus.

Oportet autem hoc quoque addere, et perspicue exponere, ad quantam humilitatis altitudinem pervenerit. Contendebant, et depugnabant inter se aliquando duo ex Fratribus. Is autem suadebat, ut componerent inimicitias, et odium commutarent amicitia, quæ decet omnem Christianum, multo autem magis manachos. Quoniam autem dicens non persuadebat, videbat autem illorum esse majores inimicitias, quam ut suis verbis placari possent; fit supplex protinus pastor ovium; magister discipulorum; pater filiorum: et illorum bonum postulabat ipse, tanquam proprium beneficium: eorumque morbum et vulnus medicus rogabat ut sanaret. Rogabat autem non leviter, nec contemptim, sed magnopere et vehementer, sed magnam moderationem afferens et humilitatem. Se enim humi dejiciens jacebat, a perta figura humilitatis mollire se credens duritiam inimicitarum: nec prius destitit rogare, quam eorum, odium mollierit, et eos, qui a se invicem male erant divisi, amicitia vinculis colligavit.

AUCTORE ANONYMO.

Dissidentes reconciliat, humiliter itis prostratur.

79 Segregavit aliquem ex Fratribus, juste se gerens, cum justo scilicet conjuncta clementia: videbat enim morbum egere tali medicamento. Ille vero bona malis commutans, simul et ordinem transiit, et eandem rursus intulit ponam ei, qui nihil habebat simile, perinde ac si quis juberet sanos ea tolerare, quæ tolerant ægroti: adeo ut sit manifestum, Fratrem quoque alio morbo laborare graviori, nempe impudentia. Quid ergo magnus Theodosius moderatione et humilitate valde excelsus et cælestis? Ponam quidem suscipit, tanquam quæ recte fuerit imposita, et ut quæ in ipso locum habeat: neque prius divinis communicavit sacramentis, donec ipse, qui ligavit, induxit ipse quoque solutionem. Erat enim Moysis evidenter imitator, terribilis quidem et inexorabilis iis, qui in Deum peccabant; valde autem mitis et mansuetus iis, qui ipsum offendeabant: adeo ut nec veniret in contemptum propterea, quod esset mitis et mansuetus; nec gravis ac molestus esset propter nimiam austeritatem, et ut qui solum corporibus imperaret, non animis. Voco enim, quod ex metu quidem solum est imperium, imperium corporum; id autem quod desiderium quoque habet contemptum, etiam animorum.

Injuste a Fratres excommunicatus non contemnit.

80 Non solum autem Moysis, sed etiam cujusvis alterius in virtute excellentiam imitabatur: utpote Abrahamæ, quod Deo pareret in omnibus, et omnia propter illum contemneret, non solummodo pecuniam aut patriam, aut familiares et cognatos, sed ipsam quoque naturam et vitam. Cognatis enim, non Deum solum, sed eos etiam, qui ex Deo vivebant, putabat esse preferendos, et eos magis attrahebat ad cognitionem, propter virtutis rationem et studii et voluntatis, quæ in idem confertur. Isaac in spirituales Patres usque ad mortem obedientiam, et ejus corporis gratum et acceptum sacrificium imitabatur:

Variorum Sanctorum virtutes in se exprimit.

Jacob

AUCTORE
ANONYMO.

Jacob perfectam sinceritatem et libertatem ab omni improbitate : (hujus autem sunt fidei digni testes, qui cum eo consuetudinis et familiaritatis fecere periculum) Joannis solitudinem et inedia : Petri, cum exacta fide vehementiam et ardorem : Pauli, pro eo quod est honestum, perpetuam actionem, afflictionem et diligentiam; et quod propemodum universum orbem terræ, sicut ille, partim quidem pedibus, partim vero sermonibus, partim vero fama pervaserit : et ut semel dicam, quomodo quis pictor præstantissimus, qui præstantissimos virtutis colores undique collegit et recte miscuit, is veluti quoddam exemplar suam vitam, laudatu quam imitatu faciliorem, proposuit virtutis studiosis.

Morbo diuturno cruciatur.

81 Neque vero Job admirabilis erat extra chororum eorum, qui sumpti sunt ad imitandum : sed ejus etiam tolerantiam, semper quidem, in fine autem apertius est imitatus. Nam cum jam esset e vita humana excessurus, et pro iis, quos tulit, laboribus mercedes et remunerationes, quas speravit, accepturus; postremo eum invadit morbus diuturnus, et propemodum ne juveni quidem et florenti corpori tolerabilis, nedum tanta senectute confecto, et quam virtutis causa susceperat, afflictione. Ea de causa et toto anno jacebat in lecto, cum inexpugnabilibus collectans doloribus, et talibus dilatatus afflictionibus. Tunc enim tabe exhaustus, pelleque exesa, atque umbræ, ut dicitur, simulacrum effectus, adeo ut nihil ei præter ossa relinqueretur; nihil tamen molle, nihil illiberale, nihil indignum aut fecit, aut est locutus eo spiritu, qui tali vitæ convenit. Quin etiam cum quidam senex intensam ac vehementem vim morbi aspexisset, et ei dixisset : Roga Deum, forte enim malum sic sistetur; non amico nec benigno, ut solebat, eum ad aspectu intuens. Ne tu mihi, inquit, o Pater, quidquam de eo dixeris. Nam cum me sæpe tales subiissent cogitationes, arbitratus has esse potius maligni insidias, quam consilium, eas toto studio repuli, ut qui illud apud me reputaverim, quod præsentis quidem vitæ honorum satis magnum fructum ceperimus, ut qui gloriam scilicet et nomen simul consecuti. Oportet ergo omnino affligi, et mala perpeti, et aliquam habere partem, que digna sit ea, que est illi consolatione; ne nobis quoque merito illud dicatur, quod diviti dictum est : Percepisti bona tua in vita tua. His auditis, se abscondit senex, et nec habebat quidem omnino quod Sancto responderet.

Non vult orare ut eo liberetur.

Luc. 16. 23.

Etiam dormiens orat.

82 Ceterum illius patientiæ et tolerantie multa quidem sunt alia quoque signa; testes autem sunt et quoque, qui in tempore infirmitatis ei inserviere, quod nihil ex animæ operationibus a morbo fuerit ei surreptum, nec in amore divinarum eloquiorum ipse omnino seipso visus sit inferior, aut frigidior. Est autem hoc quoque signum vehementis illius rerum divinarum meditationis. Nam et si illius oculus somnum sæpe gustavit, utpote flexus ab ea, que omnia vincit, natura; at ejus quidem certe labra faciebant, quod consueverant. Quocirca etiam interim, dum a somno surgeret, canticum ad Deum comprehendebat labris : adeo ut quod dicit divinus David, in eo impleretur : Et noctu canticum ejus est apud me.

Psal. 41. 9.

CAPUT XIX.

Mors, sepultura, miracula.

Moribundus nulla prædicat.

Porro autem multa quoque dicunt eum in morte divinasse, multa autem etiam prædixisse de futuris, per Spiritum qui in ipso cohabitabat. Nam cum eum circumstans totus cœtus fraternitatis, specie quidem illum, revera autem seipsum unusquisque deflebat, ut qui talem Patrem amitteret, qui eos in Christo genuit ex Pauli sententia, qui que carnalium patrum viscera longe vincebat sua in illos affectione, et cum quo una maluissent deficere, si fieri potuisset,

quam eum videre excedentem. Is autem cum eos satis esset adhortatus, ut in loco permanerent, et ut ingruentes tentationes ad finem usque fortiter ferrent, et ut eis obedirent, qui post ipsum præfuturi essent monasterio; et prædixisset omnia, que erant eventura, dat eis illud signum, quod finem essent acceptura ea, que dicta sunt. Si enim post meum, inquit, decessum videritis mihi gregem angeli, et quo magis tempus processerit, tanto se majorem evadere et meliorem, tunc dico vos de aliis quoque bonam spem oportere concipere. Quod si non sint hæc hoc modo se habitura, clarum est, fore ut nec reliqua finem sint acceptura.

84 Quæ quidem an evenerint, sicut ille prædixit, et finem acceperint, ipsa ante alia testantur que videntur, magnitudo quidem ædificiorum monasterii, et multitudo eorum qui inhabitant, et eorum virtus ejusmodi, ut cum eis nemo possit contendere. Vivam autem illius post mortem quoque gloriam, et quanta ei fuerit apud Deum fiducia; quinam alii apertius ostenderint, quam oculi quidem cæcorum, pedes vero claudorum, et manus eorum qui erant manci ante illius preces : ex quibus illæ quidem ut moverentur, hi vero ut currerent, oculi autem ut viderent, per eum acceperunt : et præ his ipse locus reliquiarum, qui unguenti fons esse cognoscitur?

Cenobium ejus et structuris et monachis auctum.

85 Sed huc nos quidem oratio, tamquam fluentum aliquid detulit : oportet vero in ejus morte amplius immorari, et tractare quem admodum excesserit, et ea etiam, que post ipsam sunt consecuta, apertius eloqui. Postquam enim vidit magnus illam appropinquare, et scivit futurum, ut post tres dies ad communem patrem et cælestem transmitteret; cum tres solos Episcopos accessisset, perinde ac de re aliqua communi cum eis tractaturus, (turbam enim et tumultus vitabat ille maxime) et simul etiam, ut dierum numerum per ipsos ostenderet, quod scilicet plusquam tres non viveret; cum eos ergo accessisset, salutem lætus tristes, lacrymantes non lacrymans, animo anxios ipse hilaris, sicut etiam erat consentaneum. Nam illi quidem privabantur eo, qui desiderabatur; hic vero deducebatur ad eum, quem magis desiderabat; et illi quidem se patre privari ægre ferebant, hic vero proficisciebatur ad Patris tabernacula. Hic quidem videbat finem eorum, que ei afferebant molestiam; illi vero ducebant illius mortem esse rerum molestiarum principium. Deinde cum manus sustulisset ad orandum, et labra sensim movisset, ita ut iis, qui adstant, relinqueret cogitandum, quod extremi ad Deum excessus verba loqueretur, et post orationem eas decore pectori imposuisset, generosam illam et vere daemonibus terribilem et inexpugnabilem animam commendat in manus Dei, cum omnes annos vixisset centum et quinque, et paulo amplius. Deus autem ejus mortem statim honorat divino miraculo. Hoc autem fuit.

Episcopis 3 presentibus pie moritur annos natus 105.

86 Vir quidam nomine Stephanus, genere Alexandrinus, qui jam longo tempore vexabatur a maligno spiritu; et Magnum quidem prius rogarat Theodosium, ut eum curaret, et ideo usque ad extremum ejus spiritum permanserat, non autem impetraverat quodam divini omnino consilio, utpote quod post vinculi solutionem, et beati Patris dimissionem, maligni quoque spiritus reservaretur dimissio. Hic ergo cum fuisset prope lectum, qui corpus ferebat jam mortuum : tunc enim erat sanæ et compositæ mentis, quod majorem quoque ei dolorem afferebat, ut qui posset considerare, in quem incidisset infelix calamitatem, et quod, quam solam habebat spem liberationis, ea quoque sit privatus, mansurus sit autem perpetuo hanc gravem sustinens tyrannidem, et ferens motum demonis, secretos illos impetus, furorem horribilem, et que dici nequit, agitationem, casusque miserabiles, qui ex eis oriuntur, et inenarrabilem

Darmoniacus ab eo in vita non liberatus, ad corpus exanimè ejulat.

rabilem apud homines ignominiam. Hæc cum animo yersaret, et recte intelligeret, quod nulla spes de cetero, et nulla ab eis relicta esset liberatio, gravi dolore cor ei feriebatur, igne viscera incendebantur, gravissimo luctu anima tenebatur: quid non dicebat, quid non faciebat miserabile? capillos acerbe vellens, pectus valde feriens, fronte misere solum pulsans, longum et acutum ejulans, pedes rigans lacrymis, eum qui jacebat, tamquam vivum alloquens, qui solus erat spes, inquit, solus servator, recedit, reliquit nos deditos daemone. Quodnam adhuc est refugium? Quænam est adhuc expectatio? Nunc ensi melius est sua sponte incumbere: nunc ignem, nunc mare ingredi, et sic daemone insultu effugere.

liberatur.

87 Hæc deflexus infelix, se in lectum dejecerat, amplectebatur reliquias, malebat una cum eo sepeliri, quam lucem adspicere, tali tyranno serviens. Quid ergo Deus rerum admirabilium? Movet quidem daemone interim, dum flet, hominem, et cum eum humi dejecisset, et totum ipsum in oculis omnium dilacerasset, ut vel sic involuntarium significaret recessum, quamque hominibus infectus, et quanto in eos cieatur furore, eum reliquit, aut potius ipse exturbatur, motus flagello diviniore. Sic ergo ei et vivo, et post mortem cessit terra, et cælum, et mare, et aer, et daemones; Terra quidem a feris, cælum vero a siccitate, mare autem a periculis, aer vero a lo-

custa et brucho, daemones autem a plagis homines liberos relinquentes: et nihil fuit, quod non deinceps ejus testaretur virtutem, apud Deum fiduciam.

88 Cum autem fama repente in omnem locum pervasisset; quod et magnus Theodosius ad suum Dominum jam excessisset, et magnum de daemone miraculum esset a non paucis auditione acceptum; Petrus ille magnus qui tunc Apostolicam Sedem tenebat Hierosolymis, ille, inquam, Petrus, ejus magna quidem fuit fama, famam autem superabat virtus; accedit cum multis aliis Episcopis ad sepeliendas reliquias. Undique autem concurrebat et multitudo monachorum simul, et promiscui vulgi. Omnes autem multum ponebant studii, ut et partem aliquam attingerent, aut sanctorum illius capillorum, aut sacra vestis, aut certe ut vel solum appropinquarent, et beatum illum vultum viderent: et de eo tanta certabatur contentione, ut ne diu quidem permetteretur sepelire reliquias, sed melius existimaretur prætermittere justa quæ fiunt mortuis. Deinde vero tandem permittente multitudine, honorifice simul et splendide illud venerandum et cælis dignum corpus terræ mandatur et contegitur: non ut quod operet quidem abdi et latere, sed quod servabatur potius piis, tamquam opes et thesaurus, ad gloriam Domini nostri Jesu Christi, simul cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum, Amen.

AUCTORE ANONYMO.

Conveniunt Episcopi ad ejus sepulturam.

diu populi multitudine impediuntur.

DE S. ANASTASIO ABBATE ET IX MONACHIS SUPPENTONIAE.

CIRCITER AN. CHR. DLX. XI JANUARI. Mons S. Silvestri, sive Soractes.

Mons est Italiae in agro Falisco apud Tiberis ripam, Soractes, et Soracte antiquis dictus, vulgo nunc Mons S. Silvestri, a cenobio quod in honorem S. Silvestri Carolomannus edificavit, ut lib. 4, cap. 60, testatur Aimoinus, aut certe restauravit: fuit enim antea in Soracte cenobium, ut infra ex S. Gregorio patebit. Leander in monti nomen factum ait, quod in eo S. Silvester Pontifex olim latitavit. Inter eum montem, et Nepete, sive Nepe oppidum, quod nunc vulgo Nepi dicitur, Suppentonia fuit, quam modo Castellum S. Eliae appellari Ferrarius testatur, locumque fere nunc desertum, nisi quod caetera etiamnum ecclesia. At Baronius distinctius certiusque: De loco Suppentoniae, diu multumque laboravi: cumque non invenirem quid certi afferrem, consului tandem accolae regionis, qui ex veteribus monumentis locum ipsum optime norunt, a quibus illud accepi: monasterium S. Anastasii fuisse juxta locum, qui hodie dicitur, Castellum S. Eliae, a Nepesina civitate duobus milliariis distans; ubi est adhuc nobilis ac vetus ecclesia, nomine S. Eliae atque S. Anastasii Deo dicata, non longe a monte Soracte, illudque ipsum olim Suppentoniam appellatum esse.

Suppentonia.

S. Anastasii natalis.

2 Isthic S. Anastasius, ex Romanae Ecclesiae Notario monachus, ad deinde Abbas, vixit. Cujus natalis in Id. Janu. consignat Martyrologium Romanum, his verbis: Suppentoniae apud montem Soractem, S. Anastasii monachi, et sociorum, qui divinitus vocati migraverunt ad Dominum. Ejusdem meminere hoc die Galesinius, Wion, Menardus, Dorganus, Ghinius, Martyrolog. Germanicum, Ferrarius in catal. SS. Italiae, xxii Januarii iterum celebratur a Galesinio hoc elogio: Romæ S. Anastasii Abbatis et Confessoris. Is primo Romanæ Ecclesiae Notarius, post eo munere sese abdicat, ut in religionem totum se Deo consecraret. Profectus igitur ad monasterium quod est ad Neptunum oppidum, monachalis vitæ rationem suscepit: ibique Abbas factus, pietate, religione, sanctimonia præluxit. Eadem fere habent Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuard. et Martyrolog. Germanicum, sed ambo oppidum Neptanam vocant. Variis quidem nominibus appellatur illud oppidum, Nepe, Nepa, Colo-

Nepe oppidum.

nia Nepis, Colonia Nepet, Colonia Nepensis, Nepeta, Nepita, Nepete, urbs Nepesina. At Neptunum, aut Neptanam dici, nusquam legimus. Ejus urbis Episcopatus, immediate Pontifici Romano subjectus, cum Sutirino conjunctus est.

3 De S. Anastasio hæc scribit S. Gregorius Papa lib. 1. Dialogor. cap. 7. De vicino nunc loco tibi aliquid narrabo, quod et viri venerabilis Maximiani Episcopi, et Laurionis, quem nosti, veterani monachi, qui uterque nunc usque superest, relatione cognovi: qui scilicet Laurio in illo monasterio, quod juxta urbem Nepesinam Suppentonia vocatur, ab Anastasio viro sanctissimo nutritus est. Qui nimirum Anastasius vitæ venerabilis viro Nonnoso, Præposito monasterii quod in Soractis monte situm est, et propinquitate loci, et morum magnitudine, et virtutum studiis assidue jungebatur.

Unde accepit quæ de Anastasio narrat S. Gregorius.

4 Fusius deinde cap. 8. Eodem quoque tempore venerandus vir Anastasius, ejus superius memoriam feci, sanctæ Romanæ Ecclesiae, cui Deo auctore deservio, Notarius fuit. Qui soli Deo vacare desiderans scriinium deseruit, monasterium elegit: atque in eo loco, quem præfatus sum Suppentoniam vocari, per annos multos in sanctis actibus vitam duxit: eique monasterio solerti custodia præfuit. Quo videlicet in loco ingens desuper rupes eminet, et profundum subter præcipitium patet.

Anastasius Rom. Eccl. Notarius, fit monachus.

tum Abbas.

3 Quadam vero nocte, cum jam omnipotens Deus ejus venerabilis viri Anastasii labores remunerare decrevisset, ab alta rupe vox facta est, quæ producto sonitu clamaret, dicens: Anastasi veni. Quo vocato, alii quoque septem fratres vocati sunt ex nomine. Parvo autem momento ea quæ fuerat emissa vox siluit; et octavum fratrem vocavit. Quas dum aperte voces congregatio audisset, dubium non fuit, quin eorum qui vocati fuerunt, obitus appropinquasset. Intra paucos igitur dies, primus venerandus vir Anastasius; ceteri autem in eo ordine ex carne educti sunt, quo de rupis vertice fuerant vocati. Frater vero ille ad quem vocandum vox parum siluit, atque eum tunc nominavit, morientibus aliis, paucis diebus vixit, et tunc vitam finivit: ut aperte monstraretur, quia interjectum

Divinitus evocatur cum 8 sociis.